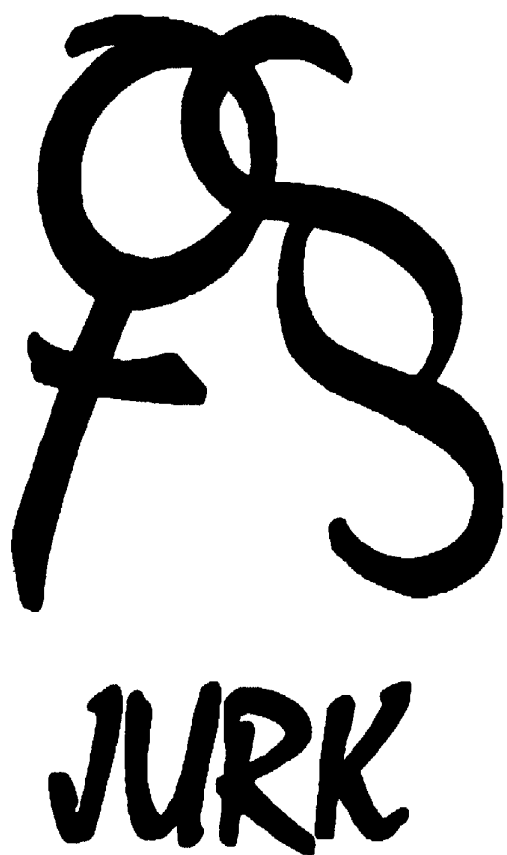

ÅRSRAPPORT 2004

Juridisk Rådgivning for Kvinner

www.jurk.no

FORORD

Denne rapporten gir en oversikt over JURKs virksomhet i 2004.

Årsrapporten brukes både internt og eksternt. Den fungerer som en kortfattet orientering til nye saksbehandlere i JURK og blir distribuert til bevilgende myndigheter. Den blir videre benyttet av enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige organer og andre interesserte. Rapporten kan bestilles ved henvendelse til JURK.

For de som er interessert å vite mer om JURKs arbeid, anbefaler vi å ta direkte kontakt med oss, da denne rapporten ikke er tilstrekkelig til å gi et uttømmende bilde av vår virksomhet.

Rapporten bygger i stor grad på oppsett fra tidligere årsrapporter. Det gjør det enklere å sammenligne driften fra år til år.

Oslo, mars 2005

Gro S. Bache Wildhagen
daglig leder

INNHOLDSFORTEGNELSE

<u>FORORD</u>	2
<u>1 PRESENTASJON</u>	6
<u>1.1 INNLEDNING</u>	6
<u>1.2 FORMÅL</u>	7
<u>1.3 JURKS VIRKSOMHET ER TREDELT</u>	7
<u>1.4 JURKS ORGANISASJON</u>	7
<u>2 ØKONOMI OG DRIFT</u>	9
<u>2.1 FINANSIERING</u>	9
<u>2.2 DRIFT</u>	11
<u>2.3 ÅRETS REGNSKAP</u>	11
<u>2.4 PROSJEKTREGNSKAP</u>	13
<u>2.5 ULØNNET ARBEID I 2004</u>	15
<u>3 SAKSMATERIALE OG METODE</u>	16
<u>4 ANTALL SAKER OG KLIENTER</u>	16
<u>4.1 TYPE HENVENDELSER</u>	16
<u>4.2 TYPE SVARBREV</u>	17
<u>5 OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE</u>	17
<u>5.1 BOSTED</u>	17
<u>5.2 STATSBOGERSKAP</u>	18
<u>5.3 SIVIL STATUS</u>	20
<u>5.4 ANTALL BARN</u>	20
<u>5.5 ALDER</u>	20
<u>5.6 YRKE OG FORSØRGELSESKILDE</u>	21
<u>5.7 HVORDAN FIKK KVINNEN KJENNSKAP TIL JURK?</u>	22

<u>5.8</u>	<u>HVORFOR KVINNEN OPPSØKER JURK FREMFOR ANDRE RETTSHJELPERE</u>	23
<u>5.9</u>	<u>HVORVIDT KVINNEN HAR VÆRT I KONTAKT MED ANDRE RETTSHJELPERE ANGÅENDE DETTE JURIDISKE PROBLEMET</u>	23
<u>6</u>	<u>PROBLEMOMRÅDENE</u>	24
<u>6.1</u>	<u>OVERSIKT OVER RETTSOMRÅDENE</u>	24
<u>6.2</u>	<u>EKTESKAP</u>	25
<u>6.3</u>	<u>BARN OG FORELDRE</u>	27
<u>6.4</u>	<u>UGIFT SAMLIV</u>	28
<u>6.5</u>	<u>TRYGD-, SOSIAL- OG FORVALTNINGSRETT</u>	29
<u>6.6</u>	<u>ARVERETT</u>	31
<u>6.7</u>	<u>BOLIGRETT</u>	31
<u>6.8</u>	<u>AVTALERETT</u>	31
<u>6.9</u>	<u>GJELD</u>	32
<u>6.10</u>	<u>ARBEIDSRETT</u>	32
<u>6.11</u>	<u>RETTSHJELPSRETT</u>	33
<u>6.12</u>	<u>ERSTATNING/FORSIKRING</u>	33
<u>6.13</u>	<u>FREMMEDETT/INTERNASJONAL PRIVATRETT</u>	33
<u>6.14</u>	<u>FENGSELSRETT</u>	34
<u>6.15</u>	<u>SIVILE SAKER</u>	34
<u>6.15</u>	<u>MISHANDLING AV KVINNER</u>	34
<u>7</u>	<u>PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID</u>	38
<u>7.1</u>	<u>FENGSEL, GJELD, VOLD OG MISHANDLINGSGRUPPEN</u>	38
<u>7.2</u>	<u>BOLIG, ODEL OG INNVANDRERKVINNEGRUPPEN</u>	43
<u>7.3</u>	<u>ARBEID, SOSIAL OG TRYGDEGRUPPEN</u>	45
<u>7.4</u>	<u>TRAFFICKINGGRUPPEN</u>	46
<u>7.5</u>	<u>ASYLPROSJEKTET</u>	47
<u>7.6</u>	<u>ANNET RETTSPOLITISK ARBEID OG INFORMASJONSARBEID</u>	50

<u>7.7</u>	<u>FELLESSEMINARET</u>	51
<u>8</u>	<u>INTERN SKOLERING</u>	52
<u>8.1</u>	<u>GENERELT</u>	52
<u>8.2</u>	<u>OPPLÆRINGSUKEN</u>	52
<u>8.3</u>	<u>GRUPPENES OPPLÆRING</u>	52
<u>8.4</u>	<u>FOREDRAGSLUNSI</u>	52
<u>9</u>	<u>INTERNASJONALT ARBEID</u>	53
<u>9.1</u>	<u>INNLEDNING</u>	53
<u>9.2</u>	<u>MÅLSETTING</u>	53
<u>9.3</u>	<u>INTERNASJONALE SAMARBEIDSPROSJEKTER I 2004</u>	54
<u>10</u>	<u>STUDIETUR</u>	60
<u>10.1</u>	<u>INNLEDNING</u>	60
<u>10.2</u>	<u>STUDIETUR 2004 TIL VILNIUS, LITAUEN</u>	60

VEDLEGG

JURKs publikasjoner og skriftlig materiale
Medarbeideroversikt
Mønsterark

1 PRESENTASJON

1.1 INNLEDNING

I 1974 ble Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK) startet som et grunnforskningsprosjekt, etter initiativ fra kvinnelige jurister og jusstudenter som arbeidet i Kvinnesaksgruppen ved Det Juridiske fakultet. Gjennom sitt arbeid oppdaget de en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Det viste seg at det skulle svært mye til før kvinnene tok kontakt med rettshjelpsapparatet. Et annet problem var at kvinner som hadde tilegnet seg juridiske kunnskaper også hadde vanskeligheter med å bruke dette i sin egen situasjon. I ettertid har arbeidet i JURK bekreftet resultatene fra undersøkelsen.

Lovverket er i dag formelt kjønnsnøytralt. Ved praktiseringen viser det seg imidlertid at kvinner ofte kommer dårligere ut av konfliktsituasjoner enn menn. Kvinners livssituasjon er i perioder svært ulik menns. Dermed vil formelt kjønnsnøytrale rettsregler ikke føre til reell likebehandling. I tillegg har menn gjennomgående mer rettskunnskap enn kvinner. Erfaring viser at kvinner også har vanskeligere for å orientere seg i, og benytte seg av det tradisjonelle rettsapparatet.

I 2004 var det altså 30 år siden JURK ble opprettet. I denne forbindelse ble boken "Hverdagsjuss for kvinner" utgitt. Boken er basert på JURKs brosjyrer, og er ment som et oppslagsverk. Den omhandler de rettområder der det etter JURKs erfaring er størst behov for informasjon. Formålet med boken er å bidra til å gi kvinner kunnskap om deres rettslige stilling, og således bidra til at de bedre kan ivareta sine rettigheter.

Dagens medarbeidere i JURK konstaterer at vi fremdeles er en viktig aktør også i 2004. Organisasjonen har en evne til å tilpasse seg de rettslige utfordringer som til enhver tid foreligger, og vi har slett ikke erfart at behovet for vår virksomhet har avtatt. Vi ser det derfor som gledelig at JURK fremstår som en sterk organisasjon, med en jevn tilstrømming av kvinnelige jusstudenter som ønsker å bruke noe av sin studietid til å bistå JURKs klienter.

JURK blir drevet med dispensasjon fra advokatmonopolet. Dispensasjonen er gitt av Justisdepartementet. Vi gir gratis juridisk bistand til alle kvinner som oppsøker oss. Med de lave inntektsgrenser lov om statlig fri rettshjelp opererer med, er dette særlig viktig. Vår rettshjelp gis utelukkende til kvinner, og det stilles ingen øvrige vilkår. Dette medfører at JURK blir kontaktet av kvinner fra alle sosiale lag.

Flere av de rådsøkende gir uttrykk for at de foretrekker kvinnelige saksbehandlere. Mange føler at de oppnår bedre forståelse for sin situasjon, og oppgir at de kommuniserer bedre med kvinnelige rettshjelpere i forhold til mannlige. Likestillingsloven gir oss hjemmel for slik drift. En avhandling fra 1995 skrevet av to tidligere JURKere, Hildur Nilsen og Tone Christin Galaasen, viste at bare 10 % av landets praktiserende advokater var kvinner, selv om det hvert år blir uteksaminert like mange kvinnelige som mannlige jurister. Ifølge Tilsynsrådet for advokater og Justisdepartementet var andelen kvinnelige advokater i 1999 økt til 16 %. Årsrapporten fra Den norske advokatforening for 2003 viser at 25 % av praktiserende advokater er kvinner. Ønsker man en kvinnelig rettshjelper, er tilbudet med andre ord fremdeles begrenset.

JURKs drift finansieres hovedsaklig gjennom bevilgninger fra staten ved Justisdepartementet, Oslo kommune, andre kommuner og fylkeskommuner samt Universitetet i Oslo.

1.2 FORMÅL

JURKs hovedformål er å bekjempe kvinneundertrykking og å bedre kvinners rettsstilling. Organisasjonen ønsker å benytte kunnskapen om lovverket til å gi råd og veiledning til kvinner.

Erfaringene JURK får gjennom den praktiske rettshjelpen kanaliseres til rettpolitisk arbeid. Dette har vært og er selve bærebjelken i ideologien som ligger bak JURKs eksistens. Vår kunnskap om kvinners faktiske rettslige situasjon viderefremmes til samfunnet, og på den måten får rettshjelpen en betydning utover den konkrete hjelpen den enkelte kvinne får.

1.3 JURKS VIRKSOMHET ER TREDELT

1.3.1 Gratis rettshjelp til kvinner

Vi yter gratis rettshjelp til kvinner i ulike rettslige konfliktsituasjoner. Det vil si at vi prøver å ivareta den rådsøkendes interesser ut fra gjeldende rett gjennom saksbehandling og partsrepresentasjon.

1.3.2 Rettpolitisk arbeid i et kvinneperspektiv

Det prinsipielle arbeidet drives ut i fra de erfaringer vi gjør gjennom den konkrete rettshjelpen. Det kvinnepolitiske perspektivet står i sentrum. Dette vil si at vi vurderer kvinners rettsstilling etter gjeldende rett, og kommer med forslag til forbedringer der det er nødvendig for å oppnå reell likestilling. På enkelte rettsområder er det også ønskelig med regler som ivaretar og respekterer kvinners spesielle behov.

Det rettpolitiske arbeidet ivaretas blant annet gjennom utarbeidelse av høringsuttalelser til nye lovforslag, påvirkning av offentlige instanser, deltakelse i samfunnsdebatten ved foredrag, avisinnlegg, radioprogram m.m..

1.3.3 Forebyggende arbeid

En viktig del av JURKs virksomhet er forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. JURK arbeider under målsetningen ”hjelp til selvhjelp”. Vi legger i stor grad vekt på kunnskapsformidling, konkret og generelt, for å gjøre kvinner i stand til selv å løse sine juridiske problemer.

Det forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid for å demme opp for den bevisste eller ubevisste kvinneundertrykkingen som skjer i det norske samfunnet.

1.4 JURKS ORGANISASJON

1.4.1 Organisasjonsstruktur

JURK drives etter prinsippet om flat struktur. De enkelte organer er Fellesmøtet, Styret, daglig leder, saksbehandlingsgruppene, rettpolitisk gruppe (RPG), strukturendringsgruppe (SEG) og Public relations gruppe (PR). JURK har også prosjektgrupper som jobber med spesifikke emner.

Fellesmøtet

Fellesmøtet (FM) er JURKs øverste organ og består av alle medarbeiderne. Fellesmøtet skal vurdere og fatte vedtak av økonomisk, faglig, politisk og prinsipiell viktighet om JURKs anliggender. Organet har delegasjonsadgang til andre i organisasjonen.

Styret og alle saksbehandlere har møteplikt på Fellesmøtet. Fellesmøtet avholdes hver tredje uke.

Styret

Styret består av en saksbehandler fra hver av saksbehandlingsgruppene, samt en observatør. Styret har møter hver tredje uke, og er ansvarlig for oppfølging av budsjett og regnskap, ansettelse av nye medarbeidere og behandling av permisjonssøknader. Videre har styret ansvar for å fordele midler til eksterne kurs og konferanser, og for å forberede fellesmøtet (FM) og internseminaret.

Daglig leder

Daglig leder administrerer den daglige driften av JURK. Dette innebærer arbeid med den utadrettede virksomheten, PR, økonomiforvaltning og administrasjonsarbeid. Daglig leder arbeider full tid, og er ansatt for en periode på to år med mulighet til forlengelse.

Saksbehandlingsgruppene

Saksbehandlingen skjer i grupper som består av 5 eller 6 medarbeidere. I 2004 hadde JURK tre grupper. Her blir sakene diskutert og svarbrevene til klientene godkjent. Gruppen er kollektivt ansvarlig for den enkelte sak, men det er alltid én saksbehandler som er kontaktperson og hovedansvarlig overfor den rådsøkende. JURK benytter faglig ekspertise på Universitetet i Oslo, i de ulike departementene og på andre offentlige kontorer dersom det er nødvendig for saksbehandlingen. Enkelte private advokater er også behjelpelige med faglig veiledning.

Den kollektive arbeidsformen er valgt både ut fra et rettssikkerhetshensyn, og av hensyn til den enkelte saksbehandler. Vi innser de faglige begrensninger som kan ligge i at alle medarbeiderne er studenter, men vi mener dette blir kompensert gjennom en slik arbeidsform.

De tre saksbehandlergruppene er spesialisert på hver sine felt som følger:

- Gjeld, fengsel, vold og mishandling
- Arbeid, trygde-, og sosialsaker
- Bolig, odel og innvandrerkvinnens rettsstilling

Alle gruppene behandler arv og familierettslige spørsmål.

Rettspolitisk gruppe (RPG)

Rettspolitisk gruppe koordinerer og samordner det rettspolitiske arbeidet i JURK. RPG består av minst en saksbehandler fra hver saksbehandlingsgruppe og daglig leder. RPG er ansvarlig for å godkjenne alle høringer, brosjyrer og artikler som publiseres.

Strukturendringsgruppe (SEG)

Strukturendringsgruppens mandat er å gjennomgå og utarbeide forslag til endringer i JURKs organisasjonsstruktur på områder hvor dette anses nødvendig. Gruppen har videre ansvar for datainnkjøp, klientregister og statistikk.

PR-gruppen

PR-gruppen har ansvar for JURKs profil utad. Dette omfatter informasjonstiltak rettet mot klienter, oppdatering av hjemmesider og utgivelse av Jurkebulletine. Gruppen er ansvarlig for utforming av alt generelt informasjonsmateriell.

1.4.2 Saksmottak

Tilholdssted og telefonvakt

JURK har kontor i Arbinsgt.7.

I 2004 hadde JURK telefonvakt på telefonnummer 22 84 29 50 til følgende tider:

Mandag og onsdag fra kl 9-15

Tirsdag kl 17-20

Mottak av rådsøkende

JURK har kontortid for personlig fremmøte til følgende tider:

Tirsdag kl 12-15 og kl 17-20

I tillegg har JURK mottak på Blindern annenhver fredag i semesteret. Fengselsgruppen har mottak på Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt (Bredtveit) annenhver onsdag, samt i Fredrikstad, Skien og Sandefjord fengsel en gang i semesteret. Gruppen har videre mottak på Bredtveit avdeling Østensjø en gang per måned.

JURK har høsten 2004 hatt saksmottak på ProSentret annen hver torsdag fra kl 17-19. Saksmottaket ble startet som et prøveprosjekt i samarbeid med ProSentret, og vil bli videreført i 2005.

2 ØKONOMI OG DRIFT

2.1 FINANSIERING

2.1.1 Justisdepartementet

Justisdepartementet tildelte i ordinære bevilgninger for 2004 kr 2 176 582. Midlene skal i hovedsak brukes til konkret juridisk rådgivning.

2.1.2 Oslo kommune

I 2004 fikk JURK kr 440 000 i ordinær støtte fra Oslo kommune samt kr 220 000 ifølge en restanse fra 2002. I alt fikk JURK derfor kr 660 000 fra Oslo kommune i 2004.

2.1.3 Andre fylker og kommuner

Vi søker alle landets fylkeskommuner og kommuner om støtte til å dekke våre utgifter i forbindelse med henvendelser fra kvinner i deres kommuner.

I 2004 utgjorde disse bevilgningene totalt kr 35 000.

Tilskudd fra kommuner og fylkeskommuner	Beløp i kr
11-konto, kommuner og fylkeskommuner	
Lindås kommune	1000
Ullensvang Herad	3000
Rogaland fylkeskommune	10000
Kristiansund kommune	4000
Totalt 11-konto:	18000
12-konto, kommuner og fylkeskommuner	
Sunndal kommune	5000
Fjell kommune	5000
Vefsn kommune	5000
Tingvoll kommune	2000
<i>Inngående balanse fra 2004</i>	<i>68400</i>
Totalt 12-konto:	85400

2.1.4 Universitetet i Oslo (UiO)

Universitetet i Oslo har også i år betalt for våre lokaler, strøm, telefon og B-postgang. Dette er av avgjørende betydning for vår eksistens.

2.1.5 Fredrikke Tønder Olsen og Martha Webergs legat

Bakgrunnen for legatet er et testament etter Fredrikke Tønder Olsen. Hun bestemte at avkastningen av en av hennes eiendommer skulle tilfalle utgiveren av bladet «Norges Kvinder», med pålegg om at bladet fortsatt skulle utgis etter følgende formål:

- Større makt og innflytelser til kvinner
- Kamp mot den overhåndtagende materialisme og senkede moral
- Arbeide for et renere og bedre samfunn og en skjerpet rettsoppfatning i sedelighetssaker
- Oppdragelse av en målbevisst ungdom

Utgiver av «Norges Kvinder» var Martha Weberg, og ved hennes død i 1942 gikk avkastningen og forlagsrettighetene i arv til hennes døtre. Det ble etter hvert opprettet et legat i samarbeid med Norske Kvinners Nasjonalråd, men etter noen år måtte bladet og senere Norske Kvinners Nasjonalråd opphøre.

De gjenværende i legatstyret var enige om at det måtte treffes en ordning med hensyn til en best mulig oppfølging av legatets formål. Etter en sondering fant styret ut at JURKs arbeid tilfredsstilte intensjonene og formålet bak legatet. Den årlige avkastningen av legatet tilfaller nå JURK og legatet har fortsatt det samme navn.

I legatets fagkomité sitter til enhver tid Dekanus ved Det juridiske fakultet, leder av Norges Kvinne- og Familieforbund og daglig leder i JURK. Det fjerde medlemmet skal velges blant kvinnelige dommere i Borgartings lagmannsrett.

Det ble ikke utbetalt legatmidler i 2004.

2.1.6 Annen økonomisk støtte

Midlene våre er i hovedsak forbeholdt saksbehandling. Derfor må vi søke om ekstern støtte til prosjekter, deltakelse på seminar, studietur og annet.

Det kan i denne rapporten leses mer om hvilke aktiviteter og prosjekter som har foregått i 2004.

2.1.7 Problemer med finansieringen

JURK har helt fra starten i 1974 hatt problemer med finansieringen av driften. Vi bruker unødige mye tid og ressurser på å skaffe bevilgninger. Avhengigheten av politisk velvillighet til å støtte oss, og stor usikkerhet om beløpets størrelse gjør en langtidsplanlegging og dermed en effektiv planlegging av økonomien vanskelig.

2.2 DRIFT

JURK har i 2004 hatt full drift fra uke 3 til og med uke 50. JURK var stengt i påskeuken.

I de siste år har ikke JURK hatt ressurser til å hjelpe alle som ønsker vår bistand. JURK ønsker også å foreta mer oppsøkende virksomhet for å nå de kvinnene som har minst ressurser. Vi ønsker videre å arbeide mer rettspolitisk og være en aktiv deltaker i samfunnsdebatten. JURKs overordnede målsetting er å forøke så langt råd er å avhjelpe mest mulig av det udekkede rettshjelpsbehovet i samfunnet. Utfordringen blir å disponere ressursene på en mest mulig hensiktsmessig måte.

Medarbeiderne får kun betalt for 16 timers uke, mens den faktiske arbeidstiden er omtrent det dobbelte. Se for øvrig eget punkt om gratisarbeidet.

De fleste av medarbeiderne må ta opp studielån ved siden av arbeidet i JURK, og studiene blir som regel forsinket med minst ett semester. Medarbeidernes idealisme er derfor en forutsetning for JURKs eksistens.

Med den organisasjonen og det antall medarbeidere vi har i dag, er grensen nådd for hva vi kan klare av økning i antall saker. Avhengig av andelen muntlige besvarelser og mengden av arbeidskrevende saker, kan JURK i dag yte juridisk bistand til ca 3000 klienter i året.

2.3 ÅRETS REGNSKAP

2.3.1 Inntekter/utgifter

Bevilgninger	Regnskap 2004
Justisdepartementet	2176582
Oslo kommune	660000
Studentsamskipnaden	70000
Tilskudd kommuner og fylkeskommuner	18000
Bevilgninger totalt:	2924582

Øvrige inntekter	Regnskap 2004
Avkastning legat	0
Støtte til prosjekt	300200
Lønnstilskudd Aetat	78778
Brosjyrer og kontrakter	1580

Diverse inntekter	54831
Øvrige inntekter totalt:	435389
SUM INNTEKTER	3359971
Lønnsutgifter	
Lønn/feriepenger	2014963,50
Arbeidsgiveravgift	283180,48
Sum lønn	2298144,00
Driftskostnader	
Kontorrekvisita	61841,95
Data, kamera etc.	95988,00
Trykking/porto/kopiering	91508,90
Bøker/abonnementer/gaver	31629,90
Kolonial	49252,49
Skolering, seminar	85032,20
Reisekostnader	8857,50
Diverse, bl.a. forsikring	94496,08
Internasjonal gruppe	3190,00
30-års jubileum	46293,90
Studietur	45549,34
Prosjekter	117164,70
Sum driftskostnader	730804,96
SUM UTGIFTER	3028948,97
Resultat 2004	331022,03
Inngående balanse 2004	-75973,33
Inngående balanse 2005, hovedkonto	255048,70
Innestående på 12-konto	85400,00
Ubenyttet støtte fra KRD som skal tilbakeføres	-77596,71
Inngående balanse 2005	262851,99

2.3.2 Merknader til regnskapet

Inntekter

JURK hadde ekstra inntekter i 2004 grunnet innbetaling av en restanse fra Oslo kommune Kontor for fri rettshjelp fra 2002, samt tilskudd av lønnsmidler fra Aetat til vår sekretær.

JURK hadde et tilskudd på kr 150 000 fra Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) til sitt Asylprosjekt i 2004. Av disse skal ubenyttet tilskudd på kr 77 596,71 tilbakeføres i 2005. Dette beløpet er derfor trukket fra årets overskudd.

Videre er JURK innvilget kr 30 000 i støtte fra Utenriksdepartementet til studietur til Vilnius, Litauen i 2004. Støtten utbetales primo 2005. I enkelte av våre internasjonale prosjekter har JURK hatt utlegg som tilbakeføres i 2005.

Utgifter

Utgifter til lønn og feriepenger er relativt lave fordi ca 47 % av det arbeidet som ble nedlagt i 2004 er utført vederlagsfritt. Se forøvrig egen statistikk over gratisarbeidet i punkt 2.5. JURKs eksistens er således helt og holdent avhengig av medarbeidernes idealisme.

JURKs lave driftsutgifter skyldes at Universitetet i Oslo dekker alle våre utgifter til lokaler, strøm, telefon og B-post. Støtten fra Universitetet er en nødvendig forutsetning for driften av JURK.

2.3.3 JURKs bedriftskonto i DnB NOR, kontonummer 5010.05.76381

JURK har av praktiske grunner opprettet en bedriftskonto i DnB NOR for å kunne dekke løpende utgifter som ikke betales per faktura, som for eksempel reisekostnader, kurs, frimerker og bespisning.

Inn på konto	kr
Inngående balanse 2004	1528,8
Refusjon fødselspenger	69309
Refusjon sykepenger	12597
Diverse	13292,15
Refusjon utlegg til studietur	33000
Refusjon fra prosjekt	37673,5
Salg av Hverdagsjuss for kvinner	15472,5
Sum	181339,2
Ut av konto	
Kontorrekvisita	317
Trykking, porto	11694,5
Bøker, gaver	301,7
Kolonial	3163,64
Skolering	2300
Reisekostnader	8636,32
Diverse	22330,86
Internasjonal gruppe	5374,9
30-års jubileum	1472
Innkjøp Hverdagsjuss for kvinner	9823,98
Studietur	39301,94
Prosjekt	68466,32
Sum	173183,1
Inngående balanse 2005	9684,9

2.4 PROSJEKTREGNSKAP

JURK har i 2004 hatt enkelte prosjekter som ikke har gått via vår konto hos Senter for Statlig Økonomistyring, region Trondheim. Begrunnelsen for dette er at bidragsyter har krevd en egen konto for disse prosjektene.

2.4.1 Undersøkelse av thailandske visumsøkere til Norge (prosjektnummer GLO 1030008) finansiert av Utenriksdepartementet, DnB NOR kontonummer 5010.06.14097

Inn på konto	kr
Inngående balanse 2004	48423,69
Sum	48423,69
Ut av konto	
Refusjon utlegg	319
Refusjon utlegg	83,5
Refusjon utlegg	132

Trykking av rapport	3931
Transaksjonskostnad	3
Sum ut av konto	4465,5
Inngående balanse 2005	43955,19

Merknad:

Prosjektet ble avsluttet ved innlevering av rapport og revidert regnskap i desember 2004. JURK har en utestående fordring på kr 43 955 til prosjektet grunnet utlegg i 2003 og 2004. Fordringen vil bli realisert i 2005.

2.4.2 Litauenprosjektet, oppstart av studentdrevet rettshjelpstiltak i Vilnius finansiert av Utenriksdepartementet (prosjektnummer 2032109), DnB NOR kontonummer 5010.06.14097

Inn på konto	kr
Overføring fra Utenriksdepartementet	150000
Sum	150000
Ut av konto	
Overførsel til WIIC	75000
Overførsel til WIIC	55800
Utgifter til forsendelse av PC-er	4449,9
Utgifter til prosjektreise	1015
Utgifter til prosjektreise	6818
Utgifter til prosjektreise	13947,84
Utgifter til prosjektreise	3500
Utgifter til prosjektreise	12155
Gebyr	250
Transaksjonskostnad	27,50
Sum	172963,24
Inngående balanse 2005	20991,95

Merknad:

Som det fremgår av regnskapet, er sum ut av konto større enn sum inn på konto samtidig som kontoen har kr 20991,95 i inngående balanse. Begrunnelsen for dette er at kr 50 000 av prosjektstøtten til Litauenprosjektet utbetales først ved innlevering av rapport og regnskap i 2005. Restbeløpet forventes innbetalt i mars 2005. JURK har av denne grunn ennå ikke effektivert sin utestående fordring i forbindelse med Thailandundersøkelsen som ble avsluttet i 2004, for ikke å påføre kontoen et underskudd. Denne utestående fordringen vil bli dekket av kontoen så snart resttilskuddet fra UD foreligger.

Det bemerkes at utgift til revidering av prosjektrengskapet ikke var bokført ved utgangen av 2004.

Det bemerkes videre at JURK har en utestående fordring på Litauenprosjektet grunnet utlegg på kr 19755,74. Denne var ikke tilbakeført til JURK ved utgangen av 2004. Prosjektets overskudd på kr 2303,72 tilbakeføres til Utenriksdepartementet primo 2005.

2.4.3 Samarbeid med ICCPG Guatemala, finansiert av NORAD og FOKUS DnB NOR kontonummer 5010.06.03648

Inn på konto	kr
Inngående balanse 2004	30,58
Overføring fra FOKUS	16830
Sum	16860,58
Ut av konto	
Overføring til konto 5010 06 03621	4950
Overføring av renter til FOKUS	30,58
Transaksjonskostnad	3
Sum	4983,58
Inngående balanse 2005	11877

DnB NOR kontonummer 5010.06.03621

Inn på konto	kr
Overført fra 2003	81293,27
Overføring fra FOKUS	119896
Overføring fra FOKUS	142836
Overføring fra FOKUS	259732
Overført prosjektkonto	4950
Kontoregulering	3
Renter	0
Sum	608710,27
Ut av konto	
Overføring til ICCPG, Guatemala	76509
Overføring til ICCPG, Guatemala	119896
Overføring til ICCPG, Guatemala	138654
Overføring til ICCPG, Guatemala	258560
Prosjektreise, Guatemala	13944
Gave prosjektpartner	867
Overføring FOKUS	157,27
Transaksjonskostnad	8
Gebyr	125
Sum ut av konto	608720,27
Inngående balanse 2005	-10

2.5 ULØNNET ARBEID I 2004

2004	Reell arbeidstid	Lønnet arbeidstid	Ulønnet arbeid	Ulønnet arbeid i prosent
2004	21.349 timer	11.601 timer	9.748 timer	46 %

Tabellene viser arbeid som er utført av medarbeiderne i 2004. Daglig leders vederlagsfrie arbeid er ikke regnet med. Andel gratisarbeid i 2004 er noe høyere enn tidligere år. Dette skyldes hovedsakelig gratisarbeid i forbindelse med JURKs fengselsundersøkelse, samt utarbeidelse av boken "Hverdagsjuss for kvinner" som ble utgitt i forbindelse med JURKs 30-års jubileum i august 2004.

Tallene viser at det ulønnede arbeidet som medarbeiderne utfører er helt avgjørende for at JURK kan ta imot så mange klienter som vi gjør.

I sommermånedene, uke 23-33, har noen av medarbeiderne vært lønnet i full stilling mens andre har vært fristilt. Det er en forutsetning at medarbeiderne får full lønn om sommeren for at de skal kunne jobbe på JURK og ikke i en annen sommerjobb, da de fleste studenter er avhengige av å tjene en reserve til resten av skoleåret. Dersom vi trekker ut disse ukene, ligger gratisarbeidet rundt 47 %. Tallene er basert på timelister.

3 SAKSMATERIALE OG METODE

Saks materialet som ligger til grunn for rapporten er de personlige henvendelser vi har mottatt per telefon, på klientmottak i Oslo og ved brev fra kvinner bosatt over hele landet. I statistikken inngår ikke henvendelser fra for eksempel skoler, kvinnegrupper og organisasjoner som ønsker generelle opplysninger om kvinners rettslige stilling.

I forbindelse med første gangs henvendelse er kvinnen behjelpelig med å svare på standardspørsmål som noteres på et såkalt mønsterark, se vedlegg. Ved skriftlige henvendelser sendes mønsterarket til klienten med forespørsel om å returnere det i utfylt stand. Svarene gir opplysninger både om den rådsøkende og hennes juridiske spørsmål/problemer. Opplysningene danner grunnlaget for utarbeidelsen av JURKs statistikk.

I statistikken er en del svar "ikke oppgitt". Dette er fordi noen kvinner ikke ønsker, eller mener at de ikke kan svare på spørsmålene. En annen årsak er manglende retur av mønsterarket ved skriftlige henvendelser. Noe skyldes manglende utfylling fra den enkelte medarbeiders side.

I en del tilfeller har kvinnen flere rettsspørsmål enn det som fremgår av mønsterarkets rubrikk for problemområder. Da vårt dataprogram ikke kan registrere problemområder utover de valgte, fremkommer dette ikke i statistikken.

4 ANTALL SAKER OG KLIENTER

4.1 TYPE HENVENDELSER

Type henvendelse	Antall	Prosent
Telefon/brev	2563	85,18 %
Via fengsel	66	2,19 %
Personlig fremmøte	380	12,63 %
Totalt	3009	100 %

I 2004 har vi tatt imot 3009 saker. Det totale antall saker registrert i 2004 er 2748. Tallet er lavere enn antall henvendelser fordi flere av sakene ikke ble avsluttet i løpet av året, men blir arbeidet videre med i 2005. Sakene registreres ikke i databasen før de er avsluttet.

I de følgende statistikkene kan antall saker avvike fra det registrerte antallet. Grunnen til dette er at det i enkelte saker ikke er fylt ut mønsterark. Enkelte klientsamtaler kan forløpe slik at det virker upassende å stille klienten spørsmål til bruk i statistikk. Særlig kan dette gjelde saker som omhandler vold/mishandling. Det fylles heller ikke ut mønsterark for saker som er tatt imot i fengsler.

Klientens spørsmål blir registrert innenfor 21 juridiske problemområder i databasen. Hver klient har ofte mer enn ett spørsmål. Dersom det er flere spørsmål innen samme rettsområde, registreres det kun som en sak. Dersom klienten har flere spørsmål innen forskjellige rettsområder, registreres en sak per rettsområde.

JURK har dessuten mottatt en rekke henvendelser fra ulike instanser, offentlige kontorer, organisasjoner, krisesentre med videre, der de ber om å få tilsendt informasjon utarbeidet av JURK. Dette informasjonsmaterialet utgjør flere hundre informasjonsfoldere og brosjyrer som blir distribuert videre til kvinner over hele landet. Informasjonsmaterialet benyttes dessuten til kompetanseheving internt i ulike instanser. Denne spredningen av informasjon er en viktig del av JURKs rettsopplysende arbeid.

4.2 TYPE SVARBREV

Type svarbrev	Antall	Prosent
Brosjyrer	880	32,40 %
Kortbrev	632	23,27 %
Langt brev	982	36,16 %
Muntlig svar	222	8,17 %
Totalt	2716	100 %

Hjelp til selvhjelp er et viktig prinsipp hos JURK, og i mange saker er det tilstrekkelig å opplyse kvinnen om hennes rettigheter. Dette er i stor grad standardisert gjennom utarbeidelse av brosjyrer innen en del sentrale rettsområder. Imidlertid har kvinnen ofte konkrete problemstillinger. Saksbehandleren utarbeider i disse tilfellene svarbrev som gir kvinnen veiledning i hennes aktuelle tilfelle. Enkelte sakstyper, særlig gjeldssaker og søknader om voldsoffer-/billighetserstatning, krever mye arbeid og kan være til behandling hos saksbehandler i opptil flere år.

Muntlige svar gis kun unntaksvis. Grunnen til dette er hensynet til klientenes rettssikkerhet. De skriftlige svarene kontrolleres av saksbehandlergruppen, som sammen står ansvarlig for hvert enkelt brev som sendes ut. I gruppen foretas hjemmelskontroll slik at svarene kvalitetssikres.

5 OPPLYSNINGER OM DE RÅDSØKENDE

5.1 BOSTED

Det fremgår av vår statistikk at JURK behandler saker for kvinner som er bosatt over hele landet. De fleste av klientene kommer imidlertid fra Oslo og Akershus.

Bosted	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Oslo	737	27,12 %
Akershus	366	13,47 %
Aust-Agder	26	0,95 %
Buskerud	86	3,16 %
Finnmark	5	0,18 %
Hedmark	55	2,02 %
Hordaland	30	1,10 %
Møre- og Romsdal	40	1,47 %
Nord-Trøndelag	24	0,88 %
Nordland	35	1,28 %
Oppland	36	1,33 %
Rogaland	62	2,28 %
Sogn og Fjordane	30	1,10 %
Sør-Trøndelag	31	1,14 %
Telemark	49	1,80 %
Troms	17	0,63 %
Vest-Agder	20	0,74 %
Vestfold	47	1,73 %
Østfold	59	2,17 %
Norden forøvrig	6	0,22 %
Europa forøvrig	9	0,33 %
Afrika	1	0,04 %
Asia	2	0,07 %
Ikke oppgitt	944	34,73 %
Totalt	2718	100 %

Det er 40,59 % av vår klienter som er bosatt i Oslo og Akershus. Dette er naturlig idet JURKs lokaler er i Oslo.

JURK får henvendelser fra kvinner bosatt i alle landets fylker og noen henvendelser fra kvinner bosatt i utlandet. Omtrent hver andre klient kommer fra områder utenfor Oslo og Akershus. Dette er svært positivt da vår intensjon er å være et landsdekkende rettshjelpstilbud.

Også i 2004 arbeidet vi aktivt med å informere om vårt tilbud til kvinner fra områder utenfor Oslo og Akershus. Eksempelvis ble dette gjort ved å skrive artikler i ulike tidsskrifter, sende informasjonsmaterieill til biblioteker, helsestasjoner, offentlige kontorer og andre.

5.2 STATSBORGERSKAP

5.2.1 Kvinnens statsborgerskap

Nasjonalitet	<i>Antall</i>	<i>Prosent</i>
Norge	1689	62,17 %
Norden forøvrig	42	1,55 %
Europa forøvrig	84	3,09 %
Afrika	26	0,96 %
Asia	38	1,40 %
Nord-Amerika	17	0,63 %

Sør-Amerika	14	0,50 %
Andre	0	0,00 %
Ikke oppgitt	807	29,70 %
Totalt	2717	100 %

De fleste klientene er norske statsborgere. JURK søker å hjelpe innvandrerkvinner med deres juridiske problemer. Innvandrerkvinner er en vanskelig gruppe å nå ut til. Språkproblemer er et problem som også vanskeliggjør situasjonen.

5.2.2 Mannens statsborgerskap

Nasjonalitet	Antall	Prosent
Norge	411	15,13 %
Norden for øvrig	6	0,22 %
Europa for øvrig	41	1,51 %
Afrika	19	0,70 %
Asia	11	0,40 %
Nord-Amerika	10	0,37 %
Sør-Amerika	3	0,11 %
Ikke oppgitt	2202	81,04 %
Andre	14	0,52 %
Totalt	2717	100 %

Et stort antall menn er registrert med ikke oppgitt. Dette skyldes enten at kvinnen er enslig, at mannen ikke er part i saken eller at kvinnen ikke ønsker å opplyse om mannens statsborgerskap.

5.2.3 Barnas statsborgerskap

Nasjonalitet	Antall	Prosent
Norge	347	12,77 %
Norden for øvrig	4	0,15 %
Europa for øvrig	17	0,63 %
Afrika	1	0,03 %
Asia	2	0,07 %
Nord-Amerika	4	0,15 %
Andre	13	0,48 %
Ikke oppgitt	2327	85,65 %
Totalt	2717	100 %

Medarbeideren i JURK stiller kun spørsmål om barns statsborgerskap der det kan ha betydning for saken.

5.3 SIVIL STATUS

Sivil status	Antall	Prosent
Enke	33	1,21 %
Gift	652	23,99 %
Samboende	288	10,60 %
Separert	250	9,20 %
Skilt	219	8,06 %
Ugift	462	16,99 %
Ikke oppgitt	814	29,95 %
Totalt	2718	100 %

Mange kvinner kontakter JURK for å få opplysninger om sine juridiske rettigheter vedrørende separasjon og skilsmisse. En av årsakene til at omtrent hver fjerde klient er registrert som gift, er at man ikke endrer sivilstand før separasjonssøknaden er behandlet.

5.4 ANTALL BARN

Antall barn	Antall	Prosent
Ingen barn	386	14,20 %
1 barn	480	17,66 %
2 barn	664	24,43 %
3 barn	314	17,55 %
4 barn	69	2,54 %
>5 barn	26	0,96 %
Ikke oppgitt	779	28,66 %
Totalt	2718	100 %

Statistikken viser at svært mange barn, gjennom mors kontakt, indirekte blir berørt av JURKs arbeid.

5.5 ALDER

Alder	Antall	Prosent
Opp til 20	9	0,33 %
21 – 30	334	12,29 %
31 – 40	658	24,21 %
41 – 50	582	21,41 %
51 og oppover	340	12,51 %
Ikke oppgitt	795	29,25 %
Totalt	2718	100 %

Hovedtyngden av klientene befinner seg i aldersgruppen 21-50 år, hvorav aldersgruppen 31-40 år peker seg særlig ut. Fordelingen på alder er lik tidligere år.

5.6 YRKE OG FORSØRGELSESKILDE

Yrke	Antall	Prosent
Arbeidsledig *	71	2,61 %
Hjemmearbeidende	58	2,13 %
Industriarbeider	21	0,77 %
Kontor	440	16,19 %
Selvstendig næringsdrivende	25	0,92 %
Servicenæring	203	7,47 %
Helse- og omsorgsarbeid	308	11,34 %
Student	167	6,14 %
Trygdet	186	6,84 %
Undervisning	142	5,22 %
Annet	259	9,53 %
Ikke oppgitt	838	30,83 %
Totalt	2718	100 %

I databaseprogrammet kan det kun oppgis en forsørgerkilde. Deltidsarbeid blir derfor ikke synliggjort i denne delen av statistikken.

Om lag 6 % av klientene er studenter. Ved at JURK har saksmottak på Blindern hver 14. dag gjennom semesteret, kan vi lettere nå ut til denne klientgruppen også.

* Kvinnene som har oppgitt at de er arbeidsledige har ikke blitt registrert som trygdet selv om de mottar arbeidsledighetstrygd.

5.6.1 Hel eller deltidsarbeid

Stillingsandel	Antall	Prosent
Heltid	851	31,31 %
Deltid	293	10,78 %
Ikke oppgitt	1574	57,91 %
Totalt	2718	100 %

Tallene for heltid innbefatter også heltids hjemmearbeidende, studenter og trygdede. Det store antall "ikke oppgitt" gjør det vanskelig å vurdere materialet. JURKs erfaring er at en stor del av kvinnene som har barn, er deltidsarbeidende.

5.6.2 Klientens inntekt

Inntekt	Antall	Prosent
Ikke oppgitt	957	35,26 %
Kr 0 -100.000	338	12,45 %
Kr 100.000 - 250.000	765	28,19 %
Kr 250.000 - 300.000	322	11,86 %
Kr 300.000 - 350.000	177	6,52 %
Kr 350.000 - 400.000	83	3,06 %
Kr 400.000 - 500.000	41	1,51 %
Kr 500.000 og oppover	31	1,14 %
Totalt	2714	100 %

Statistikken viser at hovedtyngden av våre klienter er kvinner med relativt lav inntekt. Terskelen for innvilgelse av fri rettshjelp er lav. Dette medfører at mange faller utenfor ordningen, samtidig som de ikke har økonomisk mulighet til å engasjere advokat. JURK kan for disse kvinnene være det eneste alternativet for å få rettshjelp.

5.6.3 Forsørgersystem

Forsørgelseskilde	Antall	Prosent
Egen inntekt	1205	44,33 %
Offentlige støtteordninger	436	16,04 %
Mannens inntekt	71	2,61 %
Studielån	58	2,13 %
Andre	15	0,55 %
Ikke oppgitt	933	34,33 %
Totalt	2718	100 %

De aller fleste kvinner i statistikken forsørges ved egen inntekt. Kun et mindretall forsørges via mannens inntekt. Her må imidlertid påpekes at den enkelte kun oppgir en forsørgelseskilde, slik at for eksempel mannens inntekt i mange tilfeller vil bidra til forsørgelse uten at det fremkommer av statistikken.

5.7 HVORDAN FIKK KVINNEN KJENNSKAP TIL JURK?

Kjennskap til JURK	Antall	Prosent
Via en bekjent	618	22,75 %
Via massemedia	280	10,31 %
På et offentlig kontor	487	17,92 %
Løpeseddel/plakat	64	2,35 %
Advokat/rettshjelper	79	2,91 %
Via krisesenter	19	0,70 %
Via kvinnebevegelsen	1	0,04 %
Andre	262	9,64 %
Ikke oppgitt	907	33,38 %
Totalt	2717	100 %

Hele 22,75 % oppgir at de er blitt anbefalt JURK gjennom en bekjent. Dette er en indikasjon på at JURK er et etablert rettshjelpstilbud i folks bevissthet.

Det er 17,92 % av de rådsøkende som oppgir at de har fått kunnskap om JURK på et offentlig kontor. Erfaringsmessig er dette familierådgivnings- og familievernkontorer, trygde- og sosialkontorer, samt fylkesmannskontoret i de ulike fylkene.

79 klienter fikk kjennskap til JURK via advokat eller annen rettshjelper. Mange av disse rådsøkende er kvinner som har for høy inntekt til å få innvilget statlig fri rettshjelp, samtidig som deres inntekt er for lav til at de har mulighet til å engasjere en advokat. Flere trenger hjelp til å søke om voldsoffer- eller billighetserstatning. Erfaringsmessig er dette ikke ”advokatmat”, og det er etter hvert blitt kjent at JURK har god kompetanse på dette området. Det at vår hjelp er gratis er også av stor betydning i denne sammenheng, da voldsoffererstatningene ikke utgjør de store beløp.

Generelt kan det sies at kvinnens kjennskap til JURK gir uttrykk for hvor etablert vår virksomhet er. JURK har en bred profil, og er godt kjent både blant private og offentlige instanser.

5.8 HVORFOR KVINNEN OPPSØKER JURK FREMFOR ANDRE RETTSHJELPERE

Hvorfor JURK?	Antall	Prosent
Gratis	515	18,95 %
Anbefalt av andre	375	13,8 %
Enkelt/uforpliktende	119	4,38 %
Kvinnelig saksbehandler	629	23,15 %
Godt rykte	128	4,71 %
Misfornøyd med advokat	17	0,63 %
Andre	59	2,17 %
Vet ikke	13	0,48 %
Ikke oppgitt	862	31,73 %
Totalt	2717	100 %

For mange kvinner er det utslagsgivende at de møter en kvinnelig saksbehandler når de kontakter en rettshjelper. Her er JURK et unikt tilbud. Dette er et argument for at JURK ikke foretar en behovsprøving ut ifra klientenes inntekter. Gratis bistand er også av stor betydning for at klienten ber om hjelp fra JURK.

Nesten hver sjettede kvinne oppgir at hun har blitt anbefalt å ta kontakt med JURK. Dette er en indikasjon på at tidligere klienter er fornøyd med den hjelpen de har fått. Dette samt at en del oppgir at JURK har et godt renommé tilsier at vi er et etablert rettshjelpstilbud i folks bevissthet.

Forøvrig registrerer statistikken kun en av årsakene til at kvinnen valgte JURK. Vår erfaring er at kvinnene som kontakter oss ofte oppgir flere grunner, hvor det at vi er kvinner nevnes oftere enn hva statistikken tilsier.

5.9 HVORVIDT KVINNEN HAR VÆRT I KONTAKT MED ANDRE RETTSHJELPERE ANGÅENDE DETTE JURIDISKE PROBLEMET

5.9.1 Hvilken type rettshjelp har kvinnen benyttet tidligere?

Type rettshjelp	Antall	Prosent
Privat advokat	271	9,97 %
Kontorer for fri rettshjelp	58	2,13 %
Juss-Buss	103	3,79 %
Andre rettshjelpere	107	3,94 %
Ikke benyttet annen rettshjelp	1373	50,53 %
Ikke oppgitt	805	29,63 %
Totalt	2717	100 %

JURK engasjerer seg i utgangspunktet ikke i saker der kvinnen får bistand av andre rettshjelpere. Vi ønsker å unngå dobbeltbehandling av saker. Dersom kvinnen har krav på fri rettshjelp, gir vi alltid generell rettsinformasjon. Har kvinnen behov for representasjon i saken, henvises hun videre til kontoret for fri rettshjelp eller til en advokat.

5.9.2 I hvor mange saker blir kvinnen henvist til advokat?

Henvist til advokat	Antall	Prosent
Ja	55	2,02 %
Nei	2435	89,42 %
Ikke oppgitt	233	8,56 %
Totalt	2723	100 %

I de tilfellene hvor kvinnen henvender seg til oss fordi hun ønsker en nærmere forklaring på advokatens arbeid, gir vi så langt det er mulig en slik forklaring. Når det gjelder praktiserende advokater, er vårt generelle inntrykk at kommunikasjonen mellom han/henne og den rådsøkende ofte fungerer dårlig. En del kvinner gir uttrykk for at advokaten snakker ”over hodet” på dem med et språk de ikke forstår. I en del tilfeller har ikke den rådsøkende økonomi til å la advokaten arbeide videre med saken.

6 PROBLEMOMRÅDENE

6.1 OVERSIKT OVER RETTSOMRÅDENE

Problemstilling	Antall	Prosent
Arbeidsrett	190	6,93 %
Arverett	254	9,26 %
Avtalerett	91	3,32 %
Barn og foreldre	394	14,37 %
Boligrett	144	5,25 %
Ekteskap	669	24,40 %
Erstatning/forsikring	59	2,15 %
Fengselsrett	35	1,28 %
Forvaltningsrett	38	1,39 %
Folketrygdens ytelser	84	3,06 %
Gjeld	96	3,50 %
Homofiles rettsstilling	1	0,04 %
Fremmedrett/internasjonalt privatrett	138	5,03 %
Mishandling av kvinner/barn	69	2,52 %
Personrett	3	0,11 %
Rettshjelp	88	3,21 %
Sivile saker	34	1,24 %
Skatterett	8	0,29 %
Sosialrett/helserett	41	1,49 %
Strafferett	21	0,76 %
Tingsrett	32	1,17 %
Ugift samliv	253	9,23 %
Totalt	2742	100 %

Antall registrert saker i 2004 er 2748. 2742 av disse sakene er med i statistikken. Avviket skyldes at det i enkelte saker ikke er fylt ut mønsterark.

Tabellen viser at kvinner har flest rettslige problemer ved samlivsbrudd, enten det er etter ekteskap eller ugift samliv. I forlengelsen av dette er det naturlig at JURK får mange henvendelser om barnerett.

I det følgende har vi valgt å konsentrere oss om disse problemområdene: ekteskap, barnerett, ugift samliv, trygderett, sosialrett, forvaltningsrett, arverett, boligrett, avtalerett, gjeld, arbeidsrett, rettshjelpsrett, erstatning/forsikring, fremmedrett/internasjonalt privatrett, fengselsrett og sivile saker.

Problemområdene er valgt ut på grunn av deres størrelse i vårt materiale, og på bakgrunn av at vi finner enkelte områder spesielt interessante ut fra et kvinneverettslig og kvinnepolitisk synspunkt.

Spørsmål knyttet til mishandling vurderes i et eget kapittel om mishandling av kvinner.

6.2 EKTESKAP

Problemstilling	Antall	Prosent
Formuesforholdet(felleseie/særeie)	79	11,81 %
Ektepakt	32	4,78 %
Underholdsplikt	11	1,64 %
Framgangsmåte ved sep./skilsmisse	131	19,58 %
Særlig om oppgjør av felles bolig	106	15,84 %
Praktisk gjennomføring av skiftet forøvrig	85	12,71 %
Bruksrett til felles bolig	5	0,75 %
Skjevdeling	40	5,98 %
Oppgjør med særeiemidler	7	1,05 %
Vederlagskrav	2	0,3 %
Ektefellebidrag	17	2,54 %
Brosjyre	103	15,4 %
Annet	51	7,62 %
Totalt	669	100 %

6.2.1 Separasjon/skilsmisse

Svært mange av klientene ønsker generell informasjon om separasjon og skilsmisse. JURK har derfor utarbeidet brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Brosjyren sendes ut til den rådsøkende før saken blir nærmere behandlet, slik at kvinnen i fred og ro kan sette seg ned og få kort informasjon om gangen i en vanlig separasjons- og skilsmissesak. I noen tilfeller er denne informasjonen nok til å gjøre kvinnen selvhjulpen.

Mange kvinner har den oppfatningen at de ikke får separasjon dersom den annen part ikke samtykker. Her er det et klart behov for ytterligere rettsopplysning. Videre ønsker mange rådsøkende opplysninger om separasjonens rettsvirkninger, særlig med henblikk på skifte og barnefordeling.

Enkelte klienter frykter meklingen, og trenger informasjon om hva det innebærer å gjennomføre mekling.

En del av sakene dreier seg om skilsmisse på grunnlag av faktisk separasjon. Noen saker gjelder skilsmisse ved dom uten forutgående separasjon, som regel på grunn av mishandling.

6.2.2 Formuesforhold

Kvinnene ønsker informasjon om begrepene sameie, særeie og felleseie. JURK ser stadig at det hersker stor forvirring og mange misforståelser om begrepenes innhold og praktiske betydning. Spørsmålene dreier seg om formuesforholdene ved inngåelse av ekteskap, under ekteskapet og ved oppløsning av ekteskapet.

6.2.3 Skjevdeling (Ekteskapsloven § 59)

Flere har spørsmål om skjevdeling. Denne utvidede retten til å ta ut verdien av eiendeler man hadde med seg inn i ekteskapet, eller har ervervet ved arv eller gave fra andre enn ektefellen under ekteskapet, kom med i ekteskapsloven av 1991. Regelen kan blant annet gjøre behovet for særeieavtaler noe mindre.

Selv om det er avtalefrihet ved skifteoppgjør, fungerer reglene i ekteskapsloven som et utgangspunkt for hva partene mener er rimelig å kreve. Skjevdelingsregelen åpner for vanskelige vurderinger, mye skjønn og kompliserte regnestykker. Regelen er dermed vanskelig å anvende. Den kan øke konfliktnivået ved skifteoppgjøret, fordi det kan være vanskelig å vite hva som blir resultatet av delingen i henhold til gjeldende rett. I praksis kan styrkeforholdet mellom forhandlingspartene bli avgjørende for resultatet.

Regelen skaper også problemer for par som har levd i et uregulert samliv, det vil si uten samboeravtale. Etter noen år gifter de seg for å bringe "orden" i de økonomiske forholdene. I mange tilfeller er mannen registrert som eier av formuesgodene ved inngåelse av ekteskapet, mens kvinnen har brukt sine midler på mer forgjengelige verdier. Ved et skifte må kvinnen bevise at hun hadde en sameieandel før ekteskapet, for å avskjære et skjevdelingskrav fra mannen.

De ulike økonomiske forholdene mellom kvinner og menn i samfunnet, medfører at menn i større grad enn kvinner eier varige verdier. Det kan derfor reises spørsmål om skjevdelingsregelen favoriserer mannen ved skifteoppgjøret.

6.2.4 Boligen

Boligen er for de fleste det mest verdifulle og viktigste aktivum en har. Ved nesten alle samlivsbrudd er det viktig for partene å få avklart raskt hvem som skal/kan overta boligen. Dette er særlig viktig hvor partene har felles barn. Kvinnene søker i mange tilfeller hjelp for å avklare om de er sameiere i boligen, om de har rett, og ikke minst økonomisk mulighet til å overta boligen. Dersom disse mulighetene ikke foreligger, blir det av og til et spørsmål om bruksrett til boligen, for eksempel så lenge barna går på skolen.

6.2.5 Praktisk gjennomføring av skiftet

Mange av kvinnene ønsker veiledning om hvordan skiftet skal gjennomføres. Ofte er det tilstrekkelig at kvinnene leser brosjyren "Separasjon og skilsmisse". Kunnskap om gjeldende rett gjør kvinnen i stand til å gjennomføre skiftet. I en del tilfeller har kvinnen behov for at JURK representerer henne i forhandlinger med ektefellen. Årsaken kan ofte være et skjevt styrkeforhold partene imellom.

6.2.6 Ektepakt

I de fleste av disse sakene henvender kvinnen seg til JURK før hun undertegner en ektepakt som mannen ønsker å opprette. Vi har dessverre en del henvendelser der kvinnen allerede har undertegnet en ektepakt som hun først senere ser er urimelig. Dette gjelder særlig i forbindelse med samlivsbrudd. Mange kvinner vil også vite hvilke formkrav som stilles til en ektepakt.

6.3 BARN OG FORELDRE

Problemstilling	Antall	Prosent
Fast bosted	56	14,21 %
Foreldreansvar	75	19,04 %
Samværsrett/avtaler	148	37,56 %
Barnebidrag	48	12,18 %
Barnevern	22	5,58 %
Adopsjon	0	0
Farskap	8	2,03 %
Vergemål	1	0,26 %
Annet	36	9,14 %
Totalt	394	100 %

6.3.1 Generelt

Samfunnsdebatten om barneloven, samværsavtaler og fedres rettigheter i forhold til barna, synes å ha aktualisert latente konflikter. De siste årene har vist en økning i antall henvendelser om foreldreansvar, samværsavtaler og barnebidrag. På bakgrunn av dette har JURK utarbeidet brosjyren ”Småbarnsforeldres rettsstilling”.

Konflikter i forholdet barn og foreldre, og foreldre imellom, kan være vanskelige å håndtere. De juridiske konfliktene griper dypt inn i klientens liv på særlig følsomme områder. Dette stiller store krav til medarbeiderne, og sakene må vurderes grundig. Noen ganger er klienten best tjent med å bli henvist til et familievernkontor, spesielt når det gjelder samtaler på det mellommenneskelige plan. Når det gjelder juridiske problemer, samt forståelsen av de forpliktelser man påtar seg ved å inngå en avtale, gir JURK den nødvendige informasjon.

6.3.2 Saksbehandlingen

Sakene dreier seg hovedsaklig om hvor barna skal bo fast ved samlivsbrudd, eller hvordan samværsavtaler skal praktiseres. Mange kvinner uttrykker engstelse for at de skal miste den daglige omsorgen for barna ved samlivsbrudd.

Kvinnen har i de fleste tilfellene hatt hovedansvaret for barna, men er redd for at mannen står sterkere enn henne i en barnefordelingssak. Han har ofte høyere inntekt, har normalt en bedre mulighet til å beholde felles bolig og kan generelt tilby barna bedre økonomiske kår. Ofte gir de rådeøkende uttrykk for at de ikke tør bryte ut av et dårlig fungerende ekteskap fordi mannen har overbevist dem om at barna ikke vil få fast bosted hos dem. JURKs rolle blir her å informere om rettstilstanden. Sentrale spørsmål er innholdet i foreldreansvaret, fast bosted, hva samværsretten innebærer og hvordan bidrag beregnes og utbetales.

I forbindelse med spørsmål om barnebidrag gir JURK alltid generell informasjon om klientens rettigheter på området. Ved detaljerte spørsmål, som eksempelvis utmåling av bidraget, må klienten ta kontakt med sitt lokale trygdekontor.

6.4 UGIFT SAMLIV

Problemstilling	Antall	Prosent
Samlivsavtale	40	15,81 %
Eierrådighet og gjeldsforpliktelser	49	19,37 %
Særlig om felles bolig	45	17,79 %
Felles barn	10	3,95 %
Barnetestament	1	0,39 %
Gjensidig testament	13	5,14 %
Brosjyren «Ugift samliv»	75	29,64 %
Annet	20	7,90 %
Totalt	253	100 %

Problemet for samboere er at deres forhold ikke er regulert av én lov, som det i stor grad er for ektefeller. På noen rettsområder er det opprettet egne bestemmelser for samboere, andre steder likestilles for eksempel samboere som har felles barn med ektefeller, og på atter andre rettsområder er samlivsformen ikke vurdert i det hele tatt.

Det hersker mange misforståelser om samboeres rettsforhold. En utbredt misforståelse er at samboere etter 2 år faller inn under ekteskapsreglene. Behovet for rettskunnskap er derfor stort. I mange tilfeller kan det gi meget negative utslag for samboere som ikke har tatt sine forholdsregler. Et godt eksempel er samboeres manglende rett til arv etter hverandre. Fall den ene bort, kan den andre risikere å stå på bar bakke, selv etter mange års samboerskap. Dette rammer i større grad kvinner enn menn.

6.4.1 Brosjyrer om ugift samliv

I 1994 utarbeidet JURK på oppdrag fra Barne- og familiedepartementet brosjyren "Ugift samliv" som inngår i kortstokkserien til Statens Informasjonstjeneste. Denne ble laget på bakgrunn av JURKs egen brosjyre med samme navn. JURKs brosjyre "Ugift samliv" er forholdsvis nylig fullstendig revidert. Den inneholder eksempler på viljeserklæring om barn og samværsavtale. I tillegg er det utarbeidet samboeravtale og gjensidig testament.

Brosjyrene sendes ut til klienten sammen med konkrete rettsråd i saken. I noen tilfeller gjør disse opplysningene kvinnen selvhjelpen, men ofte kontakter hun saksbehandleren igjen med flere spørsmål.

6.4.2 Eierrådighet og gjeldsforpliktelser

Kvinnene kontakter oss med spørsmål knyttet til eierforholdene eneie og sameie. Hvem som råder over hva under samlivet og hvordan gjeldsforpliktelser skal fordeles både under og etter samlivet, er viktige temaer. Det er en stadig økning i henvendelser på dette området, noe som kan tyde på at kvinner er blitt mer bevisst på at det er viktig å avklare eierforholdene. For å rasjonalisere arbeidet i saker hvor det er behov for generell rettsinformasjon, har JURK laget en egen brosjyre om sameie.

6.4.3 Samlivsavtale

I 1998 fikk JURK en økning i antall henvendelser om samlivsavtale. På bakgrunn av dette utarbeidet JURK i 1999 en egen standard samboerkontrakt. JURK jobber etter prinsippet om hjelp til selvhjelp. Enkelte klienter foretrekker å sette opp sin egen samboeravtale som er tilpasset deres situasjon etter å ha lest brosjyren. Det hender at de rådsøkende vil ha en

saksbehandler til å lese igjennom det juridiske innhold. Andre ønsker å bruke JURKs standardkontrakt.

JURKs erfaring er at det fremdeles er få samboere som oppretter kontrakt, noe som ofte setter kvinnen i en svak stilling. Kvinner benytter ofte sin inntekt til forbruksvarer, mens mannen anskaffer kapitalgjenstandene. Kjønnssrollemønsteret i samboerforhold skiller seg med andre ord ikke vesentlig fra ekteskapets.

6.4.4 Felles barn og barnetestament

Ved samboerforhold oppstår spørsmål omkring farskap og foreldreansvar. Mange av disse spørsmålene faller forøvrig inn under problemområdet barnerett. De rådsøkende ønsker ofte å vite hvordan de best sikrer sine barn. Det hender at paret både har felles barn og barn fra tidligere forhold. Kvinnene vil gjerne vite hvem som får foreldreansvar/samværsrett og hvor barnet skal bo fast hvis de selv faller fra, og hvordan arvereglene er for særkullsbarn m.m..

6.4.5 Felles bolig

For samboere reguleres boligforholdet i hovedsak gjennom tre lover; sameieloven, borettslagsloven og husstandsfellesskapsloven. Derfor er det mange kvinner som trenger veiledning om hvilken lov som kommer til anvendelse i deres tilfelle.

6.4.6 Arv/gjensidig testament

Samboere har ikke arverett, med mindre de oppretter testament til fordel for hverandre. Mange rådsøkende trenger derfor veiledning i testamentsreglene, og opplysninger om hvordan samboerne kan sikre seg på andre måter. JURK har utarbeidet et standard gjensidig testament.

6.4.7 Annet

Klientene har også spørsmål om arveavgift, samboeres manglende adgang til adopsjon og retten til løse gjenstandene. De har også spørsmål om hvilke beskatnings- og forsikringsregler som gjelder for samboere. Da skatterett nå er tatt ut fra pensum på juridisk embetseksamen behandler ikke JURK skatterett.

6.5 TRYGD-, SOSIAL- OG FORVALTNINGSRETT

Vi har valgt å plassere disse sakene under samme overskrift. Kvinner som trenger hjelp på ett av disse områdene har ofte spørsmål på de to andre også. Det kan derfor være nyttig å se dem i sammenheng. Her, som på en rekke andre rettsområder, ser vi en utbredt mangel på rettskunnskap blant kvinner. Dette medfører at kvinner i en del tilfeller ikke oppnår de rettigheter de har krav på etter loven. På grunn av stor sakspågang prøver vi i større grad enn tidligere å henvise til de aktuelle offentlige instanser. Disse kontorer har opplysnings- og veiledningsplikt. Henvisningen gjelder i søknadsfasen, og er betinget av at de rådsøkende virkelig får hjelp i andre instanser. JURK bistår alltid ved klage på vedtak.

6.5.1 Ytelser etter folketrygdloven

Problemstilling	Antall	Prosent
Alderspensjon	3	3,57 %
Attføring	5	5,95 %
Barnetrygd	3	3,57 %
Nedkomststønad/fødselspenger	7	8,33 %
Ytelser til enslig forsørger	6	7,14 %

Stønad ved sykdom	13	15,48 %
Uførepensjon	13	15,48 %
Ytelser til etterlatte	5	5,95 %
Yrkesskadetrygd	1	1,19 %
Andre ytelser (folketrygdloven)	24	28,57 %
Stønad ved arbeidsledighet	4	4,76 %
Totalt	84	100 %

Ytelser til enslige forsørgere

Noen av kvinnene som oppsøker JURK med trygde- og sosialrettslige spørsmål, ønsker opplysninger om ytelser til enslige forsørgere. En del av dem har aldri bodd sammen med barnets far. Noen av dem er i ferd med å bryte ut av et ekteskap eller samboerforhold der mannen er hovedforsørger. Felles for disse kvinnene er at de ikke ser seg i stand til å forsørge seg selv og barnet.

For å ha rett til overgangsstønad kreves det blant annet at man er formelt separert og har flyttet fra tidligere ektefelle. Dette skaper problemer fordi det kan være lang ventetid før man får separasjonsbevilling. Av økonomiske og/eller praktiske grunner deler en del bolig, til tross for at de formelt og reelt er separert. I disse tilfellene har heller ikke kvinnen rett til overgangsstønad.

Stønader ved sykdom og fødsel

Folketrygdloven er vanskelig å orientere seg i og relativt ofte foretas det endringer. De fleste rådsøkende ønsker en orientering om hvilke rettigheter de har i forbindelse med fødsel, egen sykdom eller barns sykdom.

Attføring og uførepensjon

Kvinnen ønsker ofte veiledning i hvilke vilkår som gjelder for de enkelte ytelser. I en del tilfeller ønsker kvinnen hjelp til å forstå vedtak hun har fått fra trygdeetaten. Det hender også at vi hjelper den rådsøkende med å søke om ytelser eller med å anke vedtak hun ikke er fornøyd med. (Se mer om det under forvaltningsrett).

Ytelser til etterlatte

Vi får henvendelser fra gjenlevende ektefelle og gjenlevende fraskilt/separert ektefelle. I begge tilfeller er det vilkårene for stønad til etterlatte som står sentralt.

6.5.2 Sosialrett

Problemstilling	Antall	Prosent
Bostøtte (kommunal/statlig)	4	9,76 %
Misbrukerproblemer	0	0,00 %
Stønad til livsopphold	9	21,95 %
Annet	28	68,29 %
Totalt	41	100 %

En del av sakene gjelder kvinner som faller utenfor folketrygdens ytelser, fordi de ikke oppfyller ett eller flere av lovens vilkår. Sakene dreide seg også om kvinner som etter et langt ekteskap ikke har mulighet til å få jobb på dagens arbeidsmarked, og som heller ikke har opparbeidet seg rettigheter til ytelser etter trygdloven.

6.5.3 Forvaltningsrett

Problemstilling	Antall	Prosent
Klage på trygdevedtak	11	28,95 %
Klage på sosialvedtak	7	18,42 %
Klage på andre forvaltningsvedtak	5	13,16 %
Annet	15	39,47 %
Totalt	38	100,00 %

6.6 ARVERETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Legalarv	67	26,38 %
Testament	51	20,07 %
Uskifte	32	12,60 %
Dødsboskifte	19	7,48 %
Odels- og åsetesrett	21	8,27 %
Annet	64	25,20 %
Totalt	254	100 %

Spørsmålene vedrørende legalarv knytter seg både til ektefellens arverett, barns pliktdelsarv og legalarvingenes forhold til testament.

Vår erfaring viser at mange tror de må ha advokatbistand for å opprette et gyldig testament. Det er viktig for JURK å opplyse om rettsreglene på dette området.

6.7 BOLIGRETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Den rådsøkende er leietaker	39	27,08 %
Den rådsøkende er utleier	22	15,28 %
Depositum	13	9,03 %
Fast eiendom kjøp/salg	29	20,14 %
Annet	41	28,47 %
Totalt	144	100 %

JURK ønsker fortrinnsvis å hjelpe leietakere, fordi det i hovedsak er disse som har svakest økonomi. De fleste sakene gjelder oppsigelse av leieforhold og dekning av utgifter i forbindelse med leie av leiligheten. Vi hjelper imidlertid også i saker der klienten er utleier. De senere år ser vi en stadig økning i saker vedrørende fast eiendom. Dette er til dels tidkrevende og vanskelige saker med store verdier på spill. Det er allikevel viktig å gi råd i slike saker for å fremme kvinnen som eiendomsbesitter.

6.8 AVTALERETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Opprettholdelse/endring av avtale	7	7,69 %

Mislighold av avtale	21	23,08 %
Kjøpsavtale	13	14,29 %
Pengekrav	24	26,37 %
Kausjon	1	1,10 %
Annet	25	27,47 %
Totalt	91	100 %

JURK går ikke inn på tolkning av den enkelte avtale. Vi gir imidlertid klientene generell rettsinformasjon, og kan bistå med å utforme forliksklage dersom det er nødvendig å etablere et tvangsgrunnlag for å få oppfylt en avtale eller inndrive et pengekrav.

6.9 GJELD

Problemstilling	Antall	Prosent
Boliggjeld	9	9,38 %
Inkasso	8	8,33 %
Gjeldsordning	21	21,88 %
Kausjonsansvar	5	5,21 %
Regresskrav	2	2,08 %
Annet	51	53,12 %
Totalt	96	100 %

Mange av våre klienter har spørsmål og problemer knyttet til gjeld. Ofte oppstår gjeldsproblemene i forbindelse med oppgjør etter et samlivsbrudd. Eksempler på dette er kvinner som overtar felles gjeld eller kausjonerer for partnerens gjeld. JURK kan bistå med eget forsøk på frivillig løsning (utenrettslig gjeldsordning) overfor kreditorene, og med å fremsette søknad om gjeldsforhandling for namsmannen der en frivillig gjeldsordning ikke oppnås.

6.10 ARBEIDSRETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Ansettelse (for eksempel forbigåelser)	7	3,68 %
Oppsigelse/endringsoppsigelse	80	42,11 %
Førtidspensjonering	0	0,00 %
Avskjedigelse	5	2,63 %
Lønnskrav til arbeidsgiver	1	0,53 %
Lønsspørsmål	38	20 %
Annet	59	31,05 %
Totalt	190	100,00 %

Spørsmål knyttet til ansettelse, oppsigelse og lønn dominerer innenfor arbeidsrettens område. Mange saker dreier seg om problemer knyttet til graviditet og fødselspermisjon.

Vi får også generelle spørsmål om rettigheter etter arbeidsmiljøloven, lovligheten av arbeidskontrakter med videre.

6.11 RETTSHJELPSRETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Informasjon om fri rettshjelp	78	88,64 %
Informasjon om bistandsordningen	1	1,14 %
Henvist til kontoret for fri rettshjelp	2	2,27 %
Annet	7	7,95 %
Totalt	88	100 %

Nærmere 90 % av sakene er spørsmål vedrørende lov om fri rettshjelp. JURK informerer om ordningen, og hjelper til med å undersøke om kvinnen har rett til fri rettshjelp fra staten.

6.12 ERSTATNING/FORSIKRING

Problemstilling	Antall	Prosent
Statlig billighets-/voldsoffererstatning	18	30,51 %
Ulykkesforsikring	1	1,69 %
Menerstatning	1	1,69 %
Livs og pensjonsforsikring	5	8,47 %
Forsikringssaker for øvrig	8	13,56 %
Annet	26	44,07 %
Totalt	59	100 %

6.13 FREMMEDRETT/INTERNASJONAL PRIVATRETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Oppholdstillatelse	48	34,78 %
Arbeidstillatelse	10	7,25 %
Familiegjenforening	28	20,29 %
Internasjonal privatrett	19	13,77 %
Studentopphold	3	2,17 %
Annet	30	21,74 %
Totalt	138	100 %

Innvandrerkvinnegruppen har de siste årene drevet utadrettet virksomhet overfor innvandremiljøene. Målet har vært å nå denne kvinnegruppen med de samme tilbud som vi har til resten av landets kvinner; gratis juridisk rådgivning, forebyggende og rettsopplysende arbeid og rettspolitisk engasjement. Innvandrerkvinnegruppen reiser ut og holder foredrag for kvinner som går på norskopplæring.

Sakene gjelder hovedsakelig oppholdstillatelser, særlig i forbindelse med separasjon og skilsmisse. Mange kvinner får oppholdstillatelse i Norge gjennom familiegjenforeningsreglene, det vil si som "vedheng" til mannens oppholdstillatelse.

Saker om internasjonal privatrett dreier seg om spørsmål om hvilket lands skifteregler som skal gjelde ved separasjon/ skilsmisse når partene har tilknytning til flere land. Det kan også gjelde spørsmål om foreldreansvar og samværsrett når foreldrene er av forskjellig nasjonalitet. Dette er innfløkte og vanskelige saker som det ligger mye arbeid bak.

Kategorien "Annet" dekker spørsmål som statsborgerskap, besøksvisum og liknende. For mer informasjon om Innvandrerkvinnegruppens arbeid, se avsnitt 7.2.

6.14 FENGSELSRETT

Problemstilling	Antall	Prosent
Forhold i fengselet	20	57,14 %
Benådning	1	2,86 %
Overføring	9	25,71 %
2/3 Soning	2	5,71 %
Soningsavbrudd	1	2,86 %
Permisjon / fremstilling	1	2,86 %
Annet	1	2,86 %
Totalt	35	100 %

Fengselsgruppe er på Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt (Bredtveit) for å gi råd og veiledning til de innsatte hver 14. dag, samt at Sandefjord, Fredrikstad og Skien fengsel besøkes en gang per semester. Gruppen har videre mottak på Bredtveit avdeling Østensjø en gang per måned. Det totale antall saker tatt inn i fengslene i 2004 er 380. Av disse omhandler altså kun 35 saker spørsmål i forbindelse med soningen, hvorav det største antallet gjelder forhold i fengselet. Kvinnene trenger for en stor del hjelp til andre problemområder enn fengselsrett, slik som gjeld, sosialsaker og barnevern. På Bredtveit sitter mange innsatte med korte dommer, og for disse klientene er det ofte problemer utenfor fengselet som dominerer.

Se forøvrig mer om Fengselsgruppens arbeid under avsnitt 7.1.

6.15 SIVILE SAKER

Problemstilling	Antall	Prosent
Sivilprosess	6	17,65 %
Midlertidig forføyning	2	5,88 %
Forliksrådet (påkrav/forliksklage)	6	17,65 %
Tvangsfullbyrdelse	4	11,76 %
Annet	16	47,06 %
Totalt	34	100 %

6.16 MISHANDLING AV KVINNER

6.16.1 Innledning

Innledningsvis ønskes det å påpekes at for JURK, som også er et likestillingstiltak, er det viktige kvinnepolitiske problemstillinger å ta tak i når det gjelder menns vold mot kvinner.

Generelt

Statistikken i det følgende bygger på registreringskjemaer som saksbehandlerne fyller ut i de sakene der det fremkommer at kvinnen har blitt utsatt for mishandling. Vi regner det som

sikkert at det er store mørketall her, da mishandling erfaringsmessig er et emne som er vanskelig å snakke om.

Mange kvinner søker vår hjelp for å få vite hvordan de skal få separasjon/skilsmisse. Årsaken til at de ønsker å gå til et slikt skritt kommer som regel ikke frem. Det er derfor svært viktig at saksbehandlerne er oppmerksomme på signaler som tyder på at kvinner har blitt eller blir mishandlet. I slike saker vil kvinnen ofte ha behov for mer informasjon om anmeldelse, krisesentre, erstatning fra gjerningsmannen, statlig erstatning til voldsofre og liknende.

I 2004 ble det registrert 52 mishandlings skjemaer. Mishandlings skjemaet kan være fylt ut i saker hvor klienten ikke har henvendt seg i anledning mishandlingen, men hvor det i saksbehandlingen fremgår at hun har blitt mishandlet.

Mulige feilkilder

Mishandlings skjemaene er utfylt av saksbehandleren etter de opplysninger som kommer fram under samtalen med den rådeøkende. Dette gjelder også de tilfellene der klienten oppsøker JURK med andre juridiske problemer enn de som er knyttet til mishandling. Saksbehandleren stiller ikke spørsmålene direkte til den rådeøkende. Det medfører at ikke alle spørsmålene på skjemaet blir like godt opplyst og at det for enkelte spørsmål er forholdsvis store mørketall.

6.16.2 Mishandlingsstatistikk 2004

Antall utfylte mishandlings skjema: 52

Mishandlers forhold til kvinnen

Mishandlers forhold til kvinnen	Antall	Prosent
Ekte mann	30	52,53 %
Samboer	5	8,77 %
Ekssamboer eller eksektefelle	6	10,53 %
Far	6	10,53 %
Familiemedlem forøvrig	4	7,02 %
Ukjent	0	0 %
Andre	5	8,77 %
Ikke oppgitt	1	1,74 %
Totalt	57	100 %

Når antallet i denne tabellen overstiger antall utfylte mishandlings skjema, skyldes det at noen klienter har opplevd overgrep fra mer enn en person.

Arten av mishandlingen

Mishandlingens art	Antall	Prosent
Fysisk	16	28,07 %
Psykisk	17	29,83 %
Begge deler	21	36,84 %
Ikke oppgitt	3	5,26 %
Totalt	57	100 %

Type saker om mishandling av kvinner/barn

Sak	Antall	Prosent
Mishandlet av ektefelle/samboer	25	36,23 %
Mishandlet av andre	2	2,90 %
Mishandlet som barn	3	4,35 %
Psykisk mishandling	6	8,70 %
Voldtatt av ektefelle/samboer	2	2,90 %
Voldtatt av andre kjente	1	1,45 %
Voldtatt av ukjente	1	1,45 %
Incest	5	7,25 %
Seksuelle overgrep for øvrig	1	1,45 %
Politiet har henlagt saken	1	1,45 %
Voldsoffererstatning	19	27,54 %
Annet	3	4,35 %
Totalt	69	100 %

Åstedet

Åstedet	Antall	Prosent
Hjemme	25	48,07 %
Både i hjemmet og ute	10	19,23 %
Annet sted	2	3,85 %
Ikke oppgitt	15	28,85 %
Totalt	52	100 %

Det framgår av tabellen at det ikke er gatevolden som dominerer. De aller fleste kvinnene blir mishandlet i hjemmet. Med dette menes både eget hjem, partenes og foreldrenes hjem.

I de fleste tilfelle er det den samme mishandleren som har forgrepet seg på kvinnen både i og utenfor hjemmet.

Varighet

Varighet	Antall	Prosent
Opptil 1 år regelmessig	5	9,61 %
Over 1 år	29	55,77 %
Engangstilfelle	3	5,77 %
Ikke oppgitt	15	28,85 %
Totalt	52	100 %

Tabellen viser at de fleste overgrepene er av en viss varighet, og ikke engangstilfeller. Dette betyr at det enkelte overgrep er en del av et større mishandlingsmønster.

Anmeldelse

Anmeldelse	Antall	Prosent
Ikke anmeldt	25	48,08 %
Anmeldt, domfellelse	4	7,69 %
Anmeldt, saken henlagt	8	15,38 %
Anmeldt, saken trukket	3	5,77 %

Ikke oppgitt	12	23,08 %
Totalt	52	100 %

Tallene viser at kun 29 % av kvinnene anmelder forholdet. Dette kan ha sammenheng med at overgriperen i ca 89 % av tilfellene er kvinnens ektefelle/partner eller et annet nært familiemedlem. Ingen av overgriperne i vår statistikk for 2004 er oppgitt av kvinnen som ukjent.

Kontakt med andre instanser

Kontakt med andre instanser	Antall	Prosent
Lege	15	19,74 %
Politi	15	19,74 %
Støttesenter mot incest	3	3,95 %
Krisesenter	10	13,16 %
Psykolog	11	14,47 %
Andre	9	11,84 %
Ikke kontakt med noen	2	2,63 %
Ikke oppgitt	11	14,47 %
Totalt	76	100 %

Kvinnene har ofte vært i kontakt med flere instanser i hjelpeapparatet. Dette er årsaken til at det totale antall i tabellen er høyere enn antall utfylte skjemaer. JURK forsøker å gi kvinnene råd med hensyn til hvor de kan få hjelp og støtte ut over det rent juridiske.

Alder

Alder		Prosent
Under 20 år	0	0 %
21 - 30 år	12	23,08 %
31 - 40 år	10	19,23 %
41 - 50 år	12	23,08 %
Over 50 år	5	9,61 %
Ikke oppgitt	13	25,00 %
Totalt	55	100 %

6.16.3 Kommentar

Mishandlingen skjer stort sett i hjemmemiljøet, enten hos kvinnen eller hos gjerningsmannen. De fleste sakene JURK behandlet innenfor dette området i 2004 dreide seg om mishandling innenfor etablerte forhold (ekteskap og samboerforhold), der overgriper kjente offeret. Dette avviker ikke fra resultatet av annen forskning på dette området.

I de fleste tilfellene opplyser kvinnen at mishandlingen pågår over lengre tid. Flere av de som har tatt kontakt med JURK har levd under slike forhold i en årrekke. Antall saker der mishandlingen er et engangstilfelle utgjør kun 6 % av antall overgrep. Kvinnene har ofte vært utsatt for vold av grov karakter.

I tillegg til de rent fysiske skadene, har mange kvinner fått psykiske problemer av til dels alvorlig art. Mishandling skaper angst, og er med på å bryte ned kvinnens selvfølelse som videre lett skaper et avhengighetsforhold til overgriperen. Fysisk mishandling skjer ofte i sammenheng med psykisk mishandling i form av maktdemonstrasjoner, nedsettende snakk og

trusler om fysisk vold. Kvinnen kan skamme seg over det som har skjedd. Dette fører igjen lett til at hun føler seg medskyldig og også derfor lett bærer på dette uten å fortelle noen om overgrepet.

JURK har også fått henvendelser fra utenlandske kvinner som har fått innvilget oppholdstillatelse i Norge på bakgrunn av familiegjenforening. I mange tilfeller blir disse kvinnene feilinformert av sine respektive menn om sine rettigheter i Norge. Faren for å bli sendt ut av landet skaper frykt og utrygghet hos kvinnen.

Vi har videre fått henvendelser fra norske kvinner som er gift med utenlandske menn. De er ofte redde for at mannen skal ta med seg barna til sitt hjemland dersom de tar ut separasjon og skilsmisse, og holder derfor ut i et forhold hvor de blir utsatt for mishandling.

7 PRINSIPIELT OG FOREBYGGENDE ARBEID

Det prinsipielle og forebyggende arbeidet er en svært viktig del av JURKs arbeid.

På generelt plan rettes arbeidet mot det offentlige, da vi ser hvordan lover og regler fungerer i praksis. Erfaringene JURK får gjennom den praktiske rettshjelpen må kanaliseres til rettpolitisk arbeid. Dette har vært og er selve bærebjelken i ideologien som ligger bak JURKs eksistens. Vår kunnskap om kvinners faktiske rettslige situasjon må videreformidles til samfunnet. På den måten får rettshjelpen en betydning utover den konkrete hjelpen den enkelte kvinne får.

En viktig del av JURKs virksomhet er også forebyggende rettshjelp og rettsinformasjon. JURK arbeider under målsetningen ”hjelp til selvhjelp”. Vi legger i stor grad vekt på kunnskapsformidling, konkret og generelt, for å gjøre kvinner i stand til selv å løse sine juridiske problemer.

Mesteparten av våre bevilgninger er i det vesentligste øremerket konkret saksbehandling. Det prinsipielle og forebyggende arbeidet må derfor dessverre nedprioriteres noe i forhold til den konkrete rettshjelpen. Dette er veldig uheldig da vi ved å arbeide prinsipielt kan nå ut til, og hjelpe flere ved bruk av færre ressurser.

I det følgende gis en oversikt over det prinsipielle arbeidet som ble gjort i 2004.

7.1 FENGSEL, GJELD, VOLD OG MISHANDLINGSGRUPPEN

7.1.1 Generelt om gruppens arbeid

Fengselssaker

I fengselsspørsmål er gruppens formål å gi juridisk bistand, samt å øke de kvinnelige innsattes kunnskaper om sine juridiske rettigheter. Vi gir råd i konkrete juridiske spørsmål, og informerer om juridiske temaer som de innsatte er opptatt av. Det gis dessuten generell rettsinformasjon for å belyse de kvinnelige innsattes rettsstilling. I 2004 har fengselsgruppen hatt informasjonsmøter og klientmottak i Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt (Bredtveit), Sandefjord, Fredrikstad, og Skien fengsel. Dette vil videreføres i 2005. I tillegg

har gruppen mottak på Bredtveit avdeling Østensjø, og har i 2004 hatt mottak på avdeling Østensjø en gang i måneden. Dette vil også videreføres i 2005.

Gjeldssaker

Gruppen bistår klienter som har større eller mindre gjeldsproblemer. JURK bistår blant annet klientene med å få betalingsutsettelse, rentefritak eller med å opprette nedbetalingsavtaler med enkeltkreditorer. I andre tilfeller søkes det å oppnå frivillig utenrettslig gjeldsordning. Er det ikke mulig å oppnå en slik avtale, kan JURK bistå med søknad om gjeldsforhandling hos namsmannen.

Vold og mishandlingsaker

Gruppen gir veiledning om retts hjelp til kvinner som er eller har vært utsatt for mishandling, voldtekt, incest eller andre overgrep. Det gjelder så vel psykisk som fysisk mishandling. Sakene er generelt meget omfattende og tidkrevende. Særlig innhenting av dokumentasjon tar uforholdsmessig mye tid, da vi fra tid til annen må purre på ulike behandlere før de sender nødvendig dokumentasjon.

Gruppens målsetting er å nå ut med generell rettsinformasjon om mishandlede kvinners rettstilling. I den forbindelse er det viktig å profilere gruppens arbeid for å nå de kvinner som har behov for JURKs bistand på området.

Gruppen har sett en økning i antall vold/mishandlingsaker. JURK antar at dette kan skyldes medias fokusering og oppmerksomhet på dette området.

7.1.2 Informasjonsarbeid

Fengslene

Gruppen sender jevnlig plakater og foldere til de ovennevnte fengslene om JURKs virksomhet og om hva vi kan bistå de innsatte med. Vi har også en folder på engelsk, for å gjøre oss mer tilgjengelig for utenlandske statsborgere. På Bredtveit deles det ut foldere til samtlige innsatte i fengselet, i tillegg til at de legges ut på biblioteket samt på hver enkelt avdeling.

En informasjonsperm om JURK er lagt ut på biblioteket på Bredtveit. Permen inneholder blant annet flere av JURKs brosjyrer, som gir informasjon om ulike rettsområder som er av betydning for kvinnelige innsatte. Det er også oppslag på avdelingene i fengselet over hvilke datoer vi har klientmottak.

JURK ser det som viktig å gi generell rettsinformasjon til kvinnelig innsatte. Ved å øke de innsattes kunnskap om sine juridiske rettigheter, vil kvinnene bedre kunne orientere seg i lovverket for å hindre og avhjelpe sine juridiske problemer. Ved å hjelpe først og fremst etter prinsippet om hjelp til selvhjelp, settes den innsatte bedre i stand til selv å mestre sine nåværende og framtidige juridiske problemer. En slik type informasjon virker altså både opplysende og forebyggende.

Gjeldssaker

JURK har i 2004 utarbeidet en egen brosjyre vedrørende gjeldsspørsmål. Formålet med brosjyren er å gi en kortfattet veiledning i hvordan man bør gå frem dersom man får gjeldsproblemer. Det gis råd og veiledning i hvordan man kan gå frem for å oppnå en frivillig ordning med kreditorene på egen hånd, og hvordan man går frem dersom man ønsker gjeldsordning ved hjelp av offentlige myndigheter

Vold og mishandlingssaker

JURK har utarbeidet flere brosjyrer på dette rettsområdet. JURKs publikasjonsliste ligger som vedlegg.

Når man søker om erstatning fra staten er en såkalt egenerklæring en viktig del av dokumentasjonen som følger søknaden. Volds- og mishandlingsgruppen har laget en liste over momenter som kan være til hjelp for at de rådsøkende lettere skal kunne skrive denne. Disse momentene er ment som en hjelpende veiledning for de som er usikre på hva som bør være med i erklæringen og kan følgelig ikke betraktes som en uttømmende liste.

7.1.3 Saksbehandling

Fengselssaker

To saksbehandlere har klientmottak på Bredtveit annenhver onsdag, og vi har hatt stor pågang av klienter gjennom hele året.

Vi får forskjellige spørsmål om mange rettsområder. En generell tendens er at færre saker handler om fengselsrett. Ofte har de innsatte spørsmål om forhold utenfor fengslet slik som gjeld, barnevern, sosialrett, boligrett og billighets- og voldsoffererstatning.

Mange av de innsatte synes det er vanskelig å formulere seg skriftlig. Av den grunn ønsker de at JURK skal skrive søknader på deres vegne. Dette gjelder særlig permisjonssøknader eller søknad om overføring til et annet fengsel.

Spørsmål om strafferammer kommer gjerne fra innsatte som er varetektsfengslet. Disse venter på at straffesaken skal behandles av domstolene og er følgelig i en veldig spent og usikker situasjon. De varetektsfengslede har en forsvarer som representerer dem, men tilgangen til telefon og andre momenter gjør at det ikke alltid lykkes de innsatte å få fatt i vedkommende.

Det er også et faktum at mange av de innsatte har vært utsatt for overgrep. I den forbindelse får gruppen spørsmål om den statlige voldsoffer- og billighetserstatningen.

Noen av de innsatte ønsker hjelp til å søke om gjeldsordning mens de soner. Enkelte av de innsatte ved Bredtveit er dømt for vinningsforbrytelser, og skylder store erstatningssummer til ofrene. I tillegg har de innsatte ofte gjeld til eksempelvis banker og myndigheter. Det vil være av vesentlig betydning for mange å etablere en gjeldsordning. Ordnete økonomiske forhold vil også ha stor betydning for den innsattes utvikling etter løslatelsen.

En del av kvinnene har barn. Det er derfor naturlig at vi får en del spørsmål vedrørende barnevern, samværsrett og liknende. Kvinner er i større utstrekning enn menn alene om omsorgen for barn. På grunn av dette har de kvinnelige innsatte, i motsetning til de mannlige, ikke alltid noen som kan ta seg av hjem og barn mens de selv soner. Barna blir derfor ofte tatt hånd om av barnevernet, og kan være plassert i fosterhjem i kortere eller lengre perioder. Dette fører til at kvinnelige innsatte i større grad enn mannlige, har spørsmål og bekymringer vedrørende barn både under og etter endt soning. Mange av kvinnene har vanskeligheter med å få barna tilbake etter endt soning.

De innsatte har også spørsmål innenfor andre rettsområder, slik som for eksempel familierett, arverett, trygderett og sosialrett.

Det er et økende antall utenlandske klienter på Bredtveit. Som en følge av dette får vi en del spørsmål om det norske regelverk vedrørende utlevering, utvisning og varetektsfengsling. Det er et klart behov for rettshjelp også blant de utenlandske innsatte. Dessverre kan JURK støtte på kommunikasjonsvansker, da enkelte innsatte verken snakker engelsk eller norsk.

Gjeldssaker

Gjeldssakene har i 2004 tatt mye tid. Det har vært stor pågang, og gruppen har jevnlig måttet ta stilling til eventuelle begrensninger i forhold til hvor mye praktisk hjelp som kan ytes. Det kan være aktuelt at klientene selv må innhente nødvendig dokumentasjon, som for eksempel oversikt over gjeld hos de ulike kreditorer. Dette er veldig tidsbesparende, og de aller fleste av klientene klarer dette selv.

Volds- og mishandlingssaker

Karakteristisk for de fleste volds- og mishandlingssakene er at de går over lang tid, slik at flere saksbehandlere er involvert i den enkelte sak. Dette er meget uheldig, men skyldes at det er relativt hyppig utskiftning av saksbehandlere i organisasjonen.

Innhenting av dokumentasjon til erstatningssøknader er ofte vanskelig. Problemene er spesielt store når det gjelder innhenting av dokumentasjon for overgrep som ligger langt tilbake i tid. Det kan by på problemer å hente ut informasjon fra dataregistre, spesielt gjelder dette for informasjon fra før midt på åttitallet. En del krisesentre kan ikke dokumentere at en kvinne har oppholdt seg der fordi de ikke fører lister over brukerne. Dette problemet gjør seg også gjeldende for enkelte som tidligere har kontaktet støttesentre mot incest.

Slike forhold gjør det svært vanskelig å dokumentere overgrep som ligger tilbake i tid. Det er videre vanskelig å få innvilget erstatning fra staten dersom overgrepene i liten grad lar seg dokumentere. Et annet problem er at leger og terapeuter bruker svært lang tid på å svare på våre henvendelser vedrørende dokumentasjon som kan gi en indikasjon på at overgrep har skjedd. Mye tid og ressurser brukes herfra til å purre på våre henvendelser.

JURK ser en tendens til at flere og flere offentlige sykehus har begynt å ta betaling for skriving av legeerklæringer. Beløpet må betales av våre klienter, og ser ut til å ligge mellom kr 1000 til kr 2000. En slik situasjon er spesielt uheldig for ubemidlede mishandlede som ikke får en reell mulighet til å oppnå erstatning. Lege- og psykologierklæringer er ofte avgjørende dokumenter i en søknad om statlig erstatning.

Kvinner henvender seg til JURK for å få hjelp til å løse ulike problemer. Under samtalen kan det fremkomme at hun har vært utsatt for seksuelle overgrep eller annen mishandling. Vi synes det er viktig å fange opp signaler om at det har skjedd slike overgrep. Se forøvrig eget kapittel om vold og mishandling.

Mange kvinner er i tvil om de skal anmelde overgrep. I denne forbindelse ønsker ofte de rådsøkende informasjon om ordningen med bistandsadvokat. Vi har derfor en del rådgivnings- og henvisningssaker.

Voldsoffer- og billighetserstatningssøknader

Mange trenger støtte og tett oppfølging for å komme seg igjennom den prosess det er å søke om de ovennevnte erstatninger. Vi opplever ofte at disse kvinnene kommer styrket ut av prosessen og lettere kan ta fatt på hverdagen igjen når de første steg er tatt. Noen av sakene inneholder lite juss, og følgelig blir rettshjelperens rolle som medmenneske ofte en vel så viktig hjelp til klienten som den juridiske bistanden.

7.1.4 Prinsipielt arbeid

Kartlegging av kvinners soningsforhold

Det finnes ingen nyere undersøkelse av kvinners soningsforhold. Justisdepartementet har gitt JURK tillatelse til gjennomføring av en undersøkelse av kvinners soningsforhold i norske fengsler. Undersøkelse og nødvendige tillatelser ble utformet i 2003, og undersøkelsen ble gjennomført i 2004. Resultatene fremlegges i løpet av vårsemesteret 2005.

Annet

JURK har observatørstatus i KROM styret, og har gjennom året deltatt på møter i KROM.

Fengselsgruppen har arbeidet i lengre tid for opprettelse av en besøksleilighet på Bredtveit. I den forbindelse har gruppen flere ganger i løpet av 2004 vært i dialog med partier på Stortinget. Gruppen holdt videre et innlegg for Justiskomiteen under budsjettøringen i forbindelse med statsbudsjettet. Gruppen la her vekt på behovet for å bedre besøksmulighetene for barn på Bredtveit.

JURK har i 2004 sett resultater av sitt arbeid for å bedre besøksmulighetene for barn når mor soner en dom. I statsbudsjettet for 2005 ble det foreslått bevilget en sum til dette formål. Forslaget ble vedtatt, og Bredtveit ble innvilget kr 1 600 000 til bygging av en besøksleilighet. Det vil etter hva JURK har fått opplyst ikke bli satt opp en ny bygning, men vaskeriet vil bli bygget om. Oppstart er forventet 1. mai, og leiligheten forventes ferdigstilt i begynnelsen av november 2005.

7.1.5 Opplæring

Omvisning i fengslene

Fengselsgruppen har vært på omvisning på Bredtveit både våren og høsten 2004. Dette er en viktig del av opplæringen av de nye saksbehandlere i gruppen. De får et innblikk i hvordan fengslet fungerer før de skal ha klientmottak. Under omvisningen fikk gruppen blant annet se arbeidsstuen, skolen, kirken, biblioteket og de ulike avdelingene.

I de andre fengslene har gruppen fått omvisning såfremt det har latt seg gjennomføre.

Seminarer/møter

- Konferanse med tema "Why is violence against women a block to development?" i regi av Norsk Folkehjelp
- Temakveld i regi av DIXI Ressurssenter. Tema: "Seksualisert trakassering blant ungdom"
- Høringsmøte i regi av Justisdepartementet vedrørende hvordan ofre og pårørende bedre kan ivaretas i møte med politi og rettsapparat
- Dagsseminar i regi av MiRA Ressurssenter. Tema: "Hijab- klesplagg til besvær?"
- Lunsjmøte med Asma Jahangir i Utenriksdepartementet vedrørende FN's Sikkerhetsråds resolusjon 1325
- Synnseterkonferansen 2005 i regi av KROM
- Lunsjmøte på Kvinneretten ved UiO vedrørende Sharialovgivning og Islam
- UDIs vårkonferanse. Tema: "Mellom to hjemland"
- Lobbykurs i regi av SV
- Internasjonalt voldsforebyggende seminar på Voksenåsen i regi av Landsforeningen for voldsofre

7.2 BOLIG, ODEL OG INNVANDRERKVINNEGRUPPEN

7.2.1 Innledning

I det følgende er kun denne gruppens arbeid vedrørende innvandrerkvinner omtalt. Hovedformålet til gruppen er å nå ut til innvandrerkvinner med informasjon om deres juridiske rettigheter. Vi mener de har et særlig behov for den rådgivning vi kan tilby. Innvandrerkvinnegruppen arbeider med konkret saksbehandling, generelt rettsopplysende arbeid og rettspolitisk virksomhet.

7.2.2 Informasjonsarbeid

Mange av de rådsøkende har meget begrensede norskkunnskaper. Dette vanskeliggjør arbeidet. Da JURK ikke har midler til å betale for tolketjenester må klientene ofte selv ordne med tolk. Mange finner dette naturlig nok vanskelig. Dette gjelder særlig for de klienter som mangler eller har lite sosialt nettverk. Erfaringsmessig benytter enkelte familie eller venner som tolk. I noen prekære situasjoner hender det dessverre at barn må opptre som tolk.

Innvandrerkvinnemiljøer er generelt svært lukket og vanskelig å komme i kontakt med. Det arbeides derfor fortsatt med å nå ut til denne gruppen. Der innvandrerkvinner ferdes har vi forsøkt å legge ut informasjon om JURK. Vi ser at en del innvandrerkvinner ikke behersker norsk selv om de har bodd i Norge i flere år. JURKs informasjonsfolder og brosjyren ”Innvandrerkvinnens rettstilling” er derfor oversatt til engelsk.

Skoleprosjektet

JURK har utarbeidet et foredrag som tar for seg generell familie-, barne- og arverett, samt utlendingsrett. Det sendes ut forespørslers til norskundervisningsklasser for kvinner i Oslo om det er interesse for denne type skolering. Responser har vært positiv, og JURK har i 2004 holdt en rekke foredrag på forskjellige Osloskoler.

Foredragene har vært holdt med og uten tolk. Gruppen har hatt med representanter fra de andre saksbehandlingsgruppene på JURK slik at vi har kunnet utnytte hele JURKs kapasitet. Vi har dessverre også vært nødt til å si nei til noen henvendelser da vi ikke har hatt kapasitet til å holde flere møter.

Foredraget som omhandler utlendingsrett er konsentrert om to hovedområder; ulike former for rett til opphold i Norge og generelle plikter/rettigheter i Norge. Foredraget er, spesielt siden deltagerens norskkunnskaper er meget varierende, gjort mer lettfattelig ved utstrakt bruk av eksempler. Foredragene blir justert etter norskkunnskapene til de tilstedeværende. Der tolk ikke var tilstedet, ble elever som behersker norsk brukt som tolker. For JURK er dette en god anledning til å gi informasjon til en gruppe kvinner som er vanskelig å nå ut til. JURKs foredrag kommer altså etter ordinær norskundervisning til kvinnene.

Det å stå foran de utenlandske kvinnene å fortelle om deres rettigheter og plikter i Norge er svært inspirerende. Det er tidvis stor iver, og våre avsatte to timer går svært fort. Med bakgrunn i forespørslers har vi i 2004 begynt å innarbeide spørsmål vedrørende vold mot kvinner. Dette er et veldig aktuelt tema, også for denne målgruppen.

Etter foredragene har medarbeiderne fra JURK åpnet for saksmottak ved undervisningsstedet.

Tilbakemeldingene på prosjektene har vært ubetinget positive. Det er et stort behov for informasjon til innvandrerkvinner om deres rettigheter og plikter i Norge.

7.2.3 Saksbehandling - sakstype

Et overveiende antall saker dreier seg om oppholdstillatelse for kvinnen selv og hennes eventuelle barn. Ofte er kvinnens oppholdstillatelse knyttet til ektefellens, enten ved at hun er gift med en norsk borger eller med en utenlandsk statsborger som har oppholdstillatelse i Norge. Dersom ekteskapet blir oppløst eller partene flytter fra hverandre før det har gått tre år, medfører dette som oftest at kvinnen ikke lenger har rett til å oppholde seg i Norge.

Dersom kvinnen kan bevise at det har vært mishandling i ekteskapet kan hun få selvstendig opphold selv om hun ikke har vært i landet i tre år. Innvandrerkvinnegruppen har også i år merket en stor økning i saker hvor kvinnen er eller har vært utsatt for overgrep.

I tillegg har JURK også en del spørsmål fra norske kvinner om oppholdstillatelse for deres utenlandske ektemenn eller samboere. Kvinner som har vært samboende eller gift med utenlandske statsborgere, har ofte spørsmål om oppholdstillatelse for den tidligere ektefelle/samboeren, skifteoppgjør, foreldreansvar og samværsrett.

Innvandrerkvinnegruppen behandler også spørsmål om internasjonal privatrett. Når forholdet er knyttet til flere land, kan det oppstå spørsmål om hvilket lands rett som skal legges til grunn. Vi har i de senere år merket en økning i antall saker hvor man må ta stilling til lovvalgsspørsmål. Ofte dreier det seg om skifteoppgjør hvor partene har tilknytning til flere land. Disse sakene er kompliserte og ressurskrevende.

Gruppen har hatt flere søknader om besøksvisum enn tidligere. Gruppen synes her å merke at flere søkere får avslag på generelt grunnlag. Det kan virke som om avslaget følger nærmest av at vedkommende søker tilfeldigvis er fra et bestemt geografisk område. Dersom denne observasjonen er UDIs praksis i slike saker er dette meget urovekkende.

Seminarer, møter

- Fremleggelse av Fafos rapport "Crossing boarders"
- Etikk-konferanse om økonomisk kriminalitet i regi av Justisdepartementet
- Fagmøte i meklingsmetodikk. Arrangør: Mekon. Tema: Retts- og familiemekling
- Dagsseminar i regi av Mirasenteret. Tema: "Hijab- klesplagg til besvær?"
- Avdeling for kvinnerett, UiO: "The fundamental rights of Muslim Women in Europe and the quest for recognition of Islamic law and Islamic Councils", ved Professor Shaheen Sardar Ali
- UDIs vårkonferanse. Tema: "Mellom to hjemland"
- Dagsseminar i regi av Norsk folkehjelp. Tema: "Hvorfor er vold mot kvinner et hinder mot utvikling?"
- Tove Stang Dahls minneseminar på Avdeling for Kvinnerett, UiO. Tema: "Women, religious law and religious institutions in Israel"
- Presentasjon av UNFPAs rapport "Ti år etter Kairo: befolkning, reproduktiv helse og global innsats"
- Seminar om asylpolitikk i regi av Asylprosjektet, JURK og Juss-Buss. Tema: "Asylsøker i Norge - offer eller privilegert?"
- Lobbykurs i regi av SV

7.3 ARBEID, SOSIAL OG TRYGDEGRUPPEN

7.3.1 Generelt om gruppens arbeid

Gruppen arbeider spesielt med arbeidsrett, trygderett og sosialrett. Dette er alle rettsområder som er svært tidskrevende da det følger mye for- og etterarbeid med saksbehandlingen. Saksbehandlingstiden er ofte lang og gruppen følger ofte saker gjennom flere semestre. Dette er saker som krever tett oppfølging.

7.3.2 Saksbehandling

Arbeid

Gruppen har totalt hatt 190 arbeidssaker i 2004 hvorav flere endte med drøftelsesmøter eller forhandlingsmøter. Mange av klientene har også gjennom å lese JURKs arbeidsrettsbrosjyre og veiledning fra oss, forhandlet seg frem til avtaler med sine arbeidsgivere på egen hånd. Dette er svært gledelig ettersom JURK driver etter prinsippet hjelp til selvhjelp. På denne måten kan vi hjelpe flere.

Majoriteten av sakene bunner i omorganiseringer og rasjonaliseringstiltak. Det kan synes å indikere et røffere arbeidsliv, der arbeidsgivers behov for effektivisering og stadige omstruktureringer går foran den enkelte arbeidstakers vern mot oppsigelse. Kvinner som har vært borte fra arbeidet på grunn av svangerskapspermisjon, kommer ofte svært uheldig ut. I mange av sakene ser vi at fraværet fra arbeidslivet har ført til at kvinnenenes stillinger er organisert bort ved endt svangerskapspermisjon. Settes likestillingsloven opp mot arbeidsmiljøloven, blir den første etter JURKs oppfatning på langt nær tatt like alvorlig fra arbeidsgivers side som den siste.

Ofte oppleves det bedre å forhandle med arbeidsgivers advokat enn med arbeidsgiveren selv. Dette fordi en da har en felles forståelse for at det er loven som ligger til grunn for forhandlingene, og at partene raskt kommer inn på det springende punktet. Vi har enkelte opplevelser der arbeidsgiver forventer at vi skal forhandle etter et "good will-prinsipp" der arbeidsgiver legger føringer og definerer hva som er rett og rimelig etter sitt eget velbefinnende.

Ikke alle advokatene som vi har møtt i forhandlinger fremstår etter vår oppfatning som like profesjonelle. Omtrent alle saksbehandlerne i gruppen har ved enkelte tilfeller støtt på advokater som opptrer som "vanskelige" i forsøk på å utmanøvrere oss.

Trygdesaker

Gruppen har også i 2004 konsentrert seg om å skrive klager. Dette betyr at klienter i utgangspunktet må sende søknad om den aktuelle ytelse selv. Gruppen behandler av prinsipp ikke generelle trygdespørsmål, men vi har dette semesteret gjort unntak ved tilfeller der klientene opplevde å få dårlig veiledning hos trygdekontorene, eller at vi oppfattet klientene som relativt ressursvake.

Sosialsaker

JURK har i flere saker behandlet konkrete spørsmål om sosiale rettigheter. Denne klientgruppen trenger en del hjelp, og det er ofte enkle grep som skal til for å bidra til hjelp til selvhjelp.

Seminarer, møter

- Kurs i forhandlingsteknikk i regi av advokatfirmaet Storeng, Beck og Due Lund.
- Kurs i forhandlingsteknikk i regi av advokatfirmaet Thommessen.
- Lunsjseminar på Likestillingscenteret med tema "Seksualisert trakassering blant ungdom"
- Temakveld vedrørende "Angst, depresjon og selvmordstanker" i regi av DIXI Ressurssenter
- Foredrag av Eva Joly vedrørende "Korrupsjon og hvitvasking av penger"
- Møte om den nye arbeidslivsloven ved LO sekretær Tine Lise Sunders
- Fremleggelse av Justisdepartementets arbeidsgruppes rapport vedrørende spørsmålet om kriminalisering av horekunden
- Seminar i regi av Rettspolitisk forening på Ustaoset
- Lobbykurs i regi av SV
- Debattmøte vedrørende "De ureturnerbare asylsøkerne"
- Fremleggelse av "Likestillingsbarometer 2004" i regi av Likestillingscenteret
- Konferanse med tema "Mannspolitikk" i regi av likestillingscenteret

7.4 TRAFFICKINGGRUPPEN

7.4.1 Innledning

Trafficking (menneskehandel) er ikke et nytt fenomen; ulike former for menneskehandel og slaveri er kjent fra historien og eksisterer i beste velgående flere steder i verden. Kommersiell utnyttelse av barne- og kvinnekropper er blitt en multinasjonal industri med stor fortjeneste til bakmennene, som ofte er tilknyttet organisert kriminalitet. Trafficking er i ferd med å bli en av verdens største illegale økonomiske virksomheter, og er i rask vekst over hele verden. Kvinner og barn blir kidnappet, lokket med penger, ekteskap, jobb eller lignende, for i neste runde å bli solgt som prostituerte.

JURKs overordnede målsetting er å bekjempe kvinneundertrykking og å bedre kvinners rettsstilling. Arbeid mot vold og mishandling har alltid vært i kjernen av JURKs virksomhet. Trafficking er et problemfelt som spenner over spørsmål om innvandring, oppholdstillatelse med videre, samtidig som det omhandler vold og mishandling.

Gruppen ønsker spesielt å fokusere på de rettslige spørsmålene i arbeidet mot menneskehandel, og å være pådriver i lovgivningsarbeidet på dette feltet. Vi vil videre bidra til å bevisstgjøre det juridiske miljø om problemstillinger rundt menneskehandel, og sette i gang en debatt om mulige virkemidler.

7.4.2 Traffickingprosjekter i JURK i 2004

Debattmøte på Universitetet i Oslo

Våren 2004 arrangerte JURK et stort debattmøte på Universitetet med tema: "Bekjempelse av menneskehandel i et globalt perspektiv – beskyttelse av ofre og straffeforfølgelse av bakmenn". Debattmøtet ble arrangert i samarbeid med Amnesty International Juridisk Studentnettverk.

Innledere var:

Michele Clark, Co-director of The Protection Project, John Hopkins University School of Advanced International studies, USA

Esohe Aghatise, jurist fra Iroko Onlus Organization, Italia
Øyvind Nordgaren fra Oslo Politidistrikt
Olaf Kristiansen fra Politidirektoratet.

Esohe Aghatise har arbeidet med trafikkerte kvinner i 12 år. Ca. 60 % av de traffickerte til Italia kommer fra Nigeria. Mange kvinner kommer fra Øst-Europa, særlig Romania, Albania og Russland. Aghatise ga et innblikk i særlige forskjeller mellom de som trafikkeres fra Nigeria og de som kommer fra Øst-Europa.

Michele Clark har vært involvert i problemstillinger rundt menneskehandel i åtte år. Hun har levd i Israel, der særlig russiske kvinner utnyttet, og har hørt historier om brutalitet utenfor det som kan fattes. Ulike kommentatorer i Israel ble oppmerksomme på dette; det liknet ikke det man vanligvis oppfattet som prostitusjon. Slaveri var åpenbart ikke dødt, men tvert imot en lukrativ industri.

Samarbeid med Women's Issues Information Centre (WIIC) i Vilnius, Litauen

Kontakten ble etablert i forbindelse med den Nordisk-Baltiske kampanjen mot handel med kvinner i 2002. JURK har etablert samarbeid gjennom prosjektet "Bridges" støttet av Nordisk Ministerråd, hvor en av målsettingene; å starte et gratis rettshjelpstilbud for kvinner i Litauen er oppnådd. Med støttet av Utenriksdepartementet ble et juridisk rådgivningskontor i Vilnius åpnet våren 2004.

Nettverk mot prostitusjon og handel med kvinner

Nettverket ble dannet som en oppfølging av den Nordisk-Baltiske kampanjen mot handel med kvinner i 2002, og består av bl.a. av Likestillingssenteret, Krisesentersekretariatet, FOKUS, Kvinnefronten, Ottar og Kvinnesaksforeningen. JURK har observatørstatus i nettverket.

Undersøkelse av Thaiandske visumsøkere til Norge

Prosjektet skulle søke å kartlegge og å opprette statistikk over kvinnelige visumsøkere fra Thailand. Formålet var å se om det er et mønster i immigrasjonen og hvorfor kvinnene oppholder seg i Norge. Gjennom prosjektet ville vi også se etter indikasjoner på hvor mange av kvinnene som er involvert i sexhandel, både i privat og organisert form. Prosjektet ble slutført i Norge etter et to ukers opphold ved ambassaden i Bangkok for å samle inn data. Prosjektet ble finansiert av Utenriksdepartementet, og rapporten ble ferdigstilt i juni 2004. Rapporten kan bestilles ved henvendelse til JURK.

7.5 ASYLPROSJEKTET

7.5.1 Bakgrunn for prosjektet

Ideen til Asylprosjektet kom etter medieoppmerksomhet om kvinnelige asylsøkere som lever i frykt for vold og overgrep. "Voldtekts ofre på asylmottak tør ikke anmelde overgriperne i frykt for at det skal påvirke asylsøknaden. De kjenner sine rettigheter altfor dårlig, og får ikke nok informasjon på mottakene, sier Smaadahl" (Dagsavisen 19.07.02).

JURK tok på denne bakgrunn kontakt med Krisesentersekretariatet ved Tove Smaadahl, med forslag om å starte et informasjonsprosjekt rettet mot kvinner i asylmottak. Smaadahl satte oss i kontakt med Norsk Folkehjelps Flyktningseksjon, som var svært positive til et samarbeid.

JURKs erfaring er at mange kvinner har et stort behov for informasjon om sine rettigheter, og dette gjelder trolig i enda større grad for kvinner i asylmottak. Vi mener at informasjon om norske regler og rettigheter kan bidra til å forebygge vold og mishandling.

JURK har i 2004 holdt informasjonsmøter for kvinnelige beboere på norske asylmottak, for å formidle kunnskap om rettigheter knyttet til vold og overgrep. I tillegg ble det formidlet informasjon knyttet til familieliv (ekteskap, skilsmisse, graviditet m.v.). Målsettingen har vært å øke kvinnenes bevissthet i forhold til basale rettigheter man har som kvinne og menneske, og å gi dem informasjon om hvordan de kan få hjelp dersom de blir utsatt for overgrep.

7.5.2 Målsetting med prosjektet

- Hindre vold og overgrep i norske asylmottak. Vi ønsker å forhindre vold og overgrep mot voksne og barn i norske asylmottak. Gjennom å gi beboere på asylmottak informasjon om deres rettigheter, er håpet å kunne redusere følelsen av avmakt blant beboerne, og dermed hindre at vold og overgrep skjer.
- Påvirke norske myndigheter til å være seg bevisst det ansvar de har overfor beboere på asylmottak, herunder forbedre den lovpålagte informasjonen asylsøkerne allerede får. Målet er at asylprosjektet på denne måten skal bli overflødig på sikt. Evaluering skal skje i løpet av våren 2005.

I dag har myndighetene ansvar for å gi hver asylsøker som kommer til Norge undervisning og opplæring. Det gis opplæring om det norske samfunnet og informasjon om rettigheter man har som borger i Norge. Det gis per i dag ingen informasjon om vold, og hvordan man skal forholde seg dersom man er i en utsatt situasjon.

Vår erfaring fra asylprosjektet viser at mange asylbeboerne ikke alltid har like stort utbytte av informasjonen de får. Årsakene kan være at informasjonen gis fortløpende, slik at det er tilfeldig hvor i programmet en asylsøker kommer inn når vedkommende blir plassert på et mottak. En annen årsak kan være at asylsøkere er i en sårbar livssituasjon med sterk forvirring, og det kan da være vanskelig å tilegne seg informasjon. Det kan også skyldes at det ikke er utredet nok hva slags informasjon asylsøkerne trenger og i hvilken form informasjonen bør gis.

Prosjektdeltakerne skal derfor arbeide for å få myndighetene til å ta ansvar for å redusere asylbeboernes avmaktsfølelse, gjennom å gi tilstrekkelig informasjon om rettigheter i Norge. Konkret skal det arbeides for at det i informasjonspakken skal tas inn informasjon om vold og overgrep. Videre må måten informasjonen formidles på forbedres, slik at asylsøkerne klarer å ta til seg informasjonen på en bedre måte enn det som er tilfelle i dag.

7.5.3 Samarbeidspartnere:

Norsk Folkehjelp er organisasjonen vi har hatt mest dialog med. I dag er Norsk Folkehjelp driftsoperatør for ti asylmottak i Norge, men vi har også valgt å besøke mottak som ikke drives av Norsk Folkehjelp. Norsk Folkehjelp er en god samarbeidspartner i arbeidet for å bedre forholdene på norske mottak, da de sammen med oss kan være med å presse på for bedre rammebetingelser.

Juss-Buss har vært og er en viktig samarbeidspartner både under utarbeidelse av informasjonsmateriell, og under gjennomføring av informasjonsmøtene. Medarbeidere fra Juss-Buss har gjennomført møtene med de mannlige beboerne.

Jushjelpa i Midt-Norge, Jussformidlingen i Bergen og Jusshjelpa i Nord-Norge: alle de andre studentdrevene rettshjelpstiltakene har i løpet av høsten sagt seg villig til å være med på Asylprosjektet og holde informasjonsmøter på asylmottak i sitt område.

Norsk Organisasjon for Asylsøkere (NOAS): Vi har hatt et møte om prosjektet med NOAS, hvor vi og NOAS har utvekslet informasjon om hvilke opplysninger vi hver for oss gir til søkerne.

Krisesentersekretariatet og familievernkontor: Vi inviterer noen fra det lokale krisesenteret eller familievernkontoret til å være med på informasjonsmøter for å informere om at de er til.

Reform, ressurscenteret for menn: Reform har ikke kapasitet til å reise rundt og være med på informasjonsmøter, men vi kan henvise menn til Reform.

7.5.4 Prosjektets økonomiske side

Den største utgiftsposten i prosjektet er tolkemidler. Hvor mange språkgrupper som finnes på mottakene og hvor mange tolker det er behov for, varierer til enhver tid. Prisen per tolketime er ca. kr 350. I tillegg påløper utgifter til transport til og fra asylmottakene.

Det ble sendt en søknad om støtte til Kommunal- og regionaldepartementet. Denne ble innvilget med kr 150 000.

Det er sendt nye søknader om støtte for 2005

7.5.5 Prosjektarbeidet høsten 2004

Høsten 2004 har vi ønsket å arbeide mer rettspolitisk enn vi har gjort tidligere, samtidig som vi har ønsket å synliggjøre det arbeidet vi gjør. I denne forbindelse ble det skrevet et innlegg i Dagbladet, som vi har fått mye god respons på. Vi har dessuten arrangert et seminar om asylpolitikk kalt "Asylsøker i Norge – offer eller privilegert", samt blitt intervjuet av Utrop, både avisen og nettutgaven.

Det har blitt lagt ned arbeid i å forbedre informasjonsmateriellet på bakgrunn av de tilbakemeldinger som er gitt etter avholdte informasjonsmøter. Samtidig er det forsøkt å gjøre informasjonen mindre abstrakt ved å bruke eksempler. I tillegg har prosjektdeltakerne brukt tid på å knytte kontakter med nye asylmottak og geografisk tilgrensende familievernkontor og krisesentre.

Selve informasjonsmøtene har også vært en utfordring, ved å samle mennesker i alle aldersgrupper, tilhørende ulike språkgrupper og kulturer - og med hver sine unike historier. Målet med informasjonsmøtene har vært å skape en stemning som muliggjør god kommunikasjon. Det har vært vektlagt å unngå autoritær stil eller bruk av merkeklær, fordi dette kan skape avstand mellom prosjektdeltakere og mottaksbeboere.

7.5.6 Besøk på asylmottak

I 2004 har vi besøkt følgende asylmottak:

- Veumalléen Asylmottak i Fredrikstad. Informasjonsmøte ble holdt 24. mars
- Løren Asylmottak. Informasjonsmøte ble holdt 23. april
- Kongsvinger Asylmottak. Informasjonsmøte ble holdt 6. mai

- Stord Asylmottak, Hordaland. Informasjonsmøte ble holdt 19. oktober
- Brenneriveien Asylmottak, Oslo. Informasjonsmøte ble holdt 10. november
- Nome asylmottak, Telemark. Informasjonsmøte ble holdt 19. november

På alle informasjonsmøtene var det godt oppmøte av beboere, og ledelsen ved mottakene tok oss velvillig i mot. Vi er godt fornøyd med de informasjonsmøtene som har blitt holdt. Erfaringene fra i høst tilsier imidlertid at informasjonsmøtene blir for lange, og at opplegget i for liten grad legger opp til dialog med beboerne. Vi vil derfor bruke høstens erfaringer til å gjøre endringer i opplegget for våren.

7.5.7 Seminar om asylpolitikk

Den 28. oktober arrangerte Asylprosjektet ved JURK og Juss-Buss et tre timer langt seminar om asylpolitikk. En av Asylprosjektets målsettingene er å arbeide rettspolitisk for at myndighetene blir seg sitt ansvar bevisst. Ved å arrangere et seminar ønsket vi å sette fokus på hverdagen i flyktningsmottak. Seminaret hadde temaet ”Asylsøker i Norge – offer eller privilegert?”.

Asylprosjektet ønsket å samle folk med kunnskap om og interesse for asylsøkeres situasjon generelt og spørsmål vedrørende vold spesielt, for på denne måten å skape en konstruktiv og faglig debatt.

Panelet besto av; avdelingsdirektør for asylavdelingen i UDI Paula Tolonen, partiformann i FrP Carl I. Hagen, generalsekretær i NOAS Morten Tjessem, medforfatter av rapporten ”Avmakt og mestrings” Kristin Antun og leder ved Veumalléen asylmottak i Fredrikstad Per Bertelsen. Debatten gikk rolig og saklig for seg, og det kom mange interessante innlegg fra salen.

Alt i alt er vi fornøyde med både gjennomføringen av seminaret og det utbyttet vi har hatt av seminaret. Det var godt oppmøte og vi har fått mye positiv respons fra deltakerne i ettertid. I tillegg har vi fått nyttige innspill med tanke på den videre drift og utvikling av prosjektet, samt at vi har fått markert prosjektet blant de som arbeider med disse spørsmålene hver dag.

7.6 ANNET RETTSPOLITISK ARBEID OG INFORMASJONSARBEID

7.6.1 Generelt

I tillegg til saksbehandlingen og partsrepresentasjon i konkrete saker, står JURK som tidligere nevnt for et bredt informasjonsarbeid. Utarbeidelse av brosjyremateriell er en viktig del av dette arbeidet, og vår erfaring er at vi på denne måten kan nå ut til flere kvinner. JURK arbeider under prinsippet om ”hjelp til selvhjelp”. Bruken av brosjyrer gjør klientene bedre i stand til å orientere seg om sin rettsstilling og fremme sine rettigheter. Mange kvinner ønsker vår bistand etter at en tvist har oppstått. Informasjon har i så måte en klar forebyggende effekt, og mange konflikter blir mindre ressurskrevende når det eksisterer lettfattelig informasjon i form av brosjyremateriell. Dette vil også lette presset på rettsapparatet og på offentlige kontorer.

7.6.2 Høringer

JURK er fast høringsinstans, og utformer høringsuttalelser vedrørende lovforslag som berører våre saksområder. I 2004 skrev JURK følgende høringsuttalelser:

- Høringsuttalelse vedrørende rapport fra arbeidsgruppen om "Tiltak for å beskytte barn mot overgrep. Forslag om endringer i barneloven m.v."
- Høringsuttalelse vedrørende oppfølging av FNs kvinnekonferanse i Beijing i 1995
- Høringsuttalelse vedrørende egenandel - Fri rettshjelp
- Høringsuttalelse om odels- og åsettesretten
- Høringsuttalelse vedrørende rapport fra arbeidsgruppe om arbeidsdriften i norske fengsler
- Høringsuttalelse om endringer i likestillingsloven
- Forslag til endringer i Lov om gjennomføring av straff mv av 18. mai 2001 nr. 21 (Straffegjennomføringsloven)
- Høringsuttalelse vedrørende NOU 2003:31: Retten til et liv uten vold

7.6.3 Rettspolitisk forening

JURK har en representant i styret i Rettspolitisk forening.

7.6.4 Artikler

"Gratis juridisk rådgivning for kvinner i 30 år" av Gro s. Bache Wildhagen

"Tilsiktet kvinnediskriminering?" av Camilla Fosse og Vibeke Lærum Sundnes

"Avmakt i asylmottak" av Ingvild D. Søyseth, Janne Kaasin og Tine Larsen (Juss-Buss)

7.6.6 Jurkebulletin

Jurkebulletinen blir sendt ut til alle tidligere JURKere som er registrert i vårt adresseregister. PR-gruppen har ansvaret for utgivelsen av Jurkebulletinen. Det har i 2004 vært utarbeidet og sendt ut 3 utgaver.

7.7 FELLESEMİNARET

7.7.1 Generelt

Hvert år arrangeres fellesseminar for alle studentrettshjelpstiltakene i landet; Jussformidlingen i Bergen, Jushjelpa i Nord-Norge, Jushjelpa i Midt-Norge, Juss-Buss og JURK.

På seminaret blir sentrale juridiske emner og problemstillinger tatt opp og diskutert.

Hensikten med seminaret er å gi tiltakene mulighet til å oppdatere sin kunnskap og øke sin faglige kompetanse. I tillegg er seminaret et verdifullt arrangement for å utveksle erfaringer og diskutere hva som kan gjøres for å forbedre saksbehandlingen for klientene.

Fellesseminaret fører også til at rettshjelpstiltakene blir bedre samkjørt, noe som igjen gir klientene bedre hjelp og mer lønnsom utnyttelse av ressursene. Fellesseminaret representerer en kontinuerlig evaluering av rettshjelpsarbeidet, noe som i neste omgang kommer klientene til gode i form av et bedre rettshjelpstilbud.

Det blir engasjert ledende jurister fra ulike rettslige instanser til å holde innlegg.

Organisasjonene bytter på ansvaret for faglig program, arbeidet med rapportskrivning, søke om økonomisk støtte, føre regnskap samt å ta seg av den praktiske del av seminaret.

Fellesseminaret finansieres ikke av rettshjelpstiltakenes ordinære driftsmidler. Grunnet problemer med finansiering ble det ikke arrangert fellesseminar i 2004.

8 INTERN SKOLERING

8.1 GENERELT

Det foregår en kontinuerlig og omfattende skolering som den enkelte medarbeider og organisasjonen har stort utbytte av. Hevingen av kompetansenivået kommer klientene til gode i form av et bedre rettshjelpstilbud.

JURK anser det som svært viktig å holde medarbeiderne faglig oppdatert på de juridiske områder som vi hovedsaklig arbeider innenfor. Det er også viktig med praktisk skolering i saksbehandling og partsrepresentasjon. Vi forsøker derfor å øke medarbeidernes kompetanse på dette området, det være seg strategitenkning, forhandlingsteknikk og liknende.

8.2 OPPLÆRINGSUKEN

Hvert semester arrangeres egen opplæring for nyansatte medarbeidere i JURK. Hensikten er å informere medarbeiderne om organisasjonen, gi en generell innføring i saks- og klientbehandling, samt oppdatere og øke den faglige kompetansen på sentrale juridiske emner. Opplæringsuken har dessuten en sosial funksjon, fordi den bidrar til at medarbeiderne blir kjent med hverandre, noe som igjen skaper trygghet i arbeidssituasjonen.

Det blir invitert foredragsholdere både fra universitetet, offentlig forvaltning og instanser, samt fra privat sektor til å holde innlegg og lede diskusjonen under opplæringsuka.

8.3 GRUPPENES OPPLÆRING

Gruppene har et selvstendig ansvar for den interne opplæring av medarbeiderne. For nærmere informasjon om den interne skoleringen, se under de respektive gruppenes arbeid.

8.4 FOREDRAGSLUNSJ

Flere ganger per semester inviteres eksterne foredragsholdere til å holde foredrag om ulike rettsområder som er av interesse for vårt arbeid. Foredragene er ment å være av mer uformell karakter og avholdes under vår ordinære lunsjtid. Foredragene holder alltid et høyt faglig nivå og er svært viktig for at saksbehandlerne skal yte kvalifisert rettshjelp.

Foredragsslunsj 2004:

- Arv ved Ola Viken
- Namsmannen om fravikelse og utkastelse
- Fri Rettshjelp ved kontoret for fri rettshjelp
- Internasjonale konvensjoner ved Arni Hole, Barne- og familiedepartementet
- Erstatning utenfor kontrakt ved Morten Mørch
- Vold mot kvinner ved Tove Smaadahl
- Klientbehandling ved Psykolog Asle Offerdal

9 INTERNASJONALT ARBEID

9.1 INNLEDNING

De siste par årene har det internasjonale aspektet blitt tillagt større vekt i arbeidet på JURK. Dette er en naturlig følge av globaliseringen og internasjonaliseringen av jussen. Skillet mellom landegrenser får etter hvert redusert betydning og internasjonale overenskomster blir stadig viktigere. Vi har stadig flere klienter med ulik etnisk bakgrunn, og det siste års arbeid med trafficking har vært en veldig klar illustrasjon på at vi jobber med problemstillinger som ikke følger nasjonale grenser.

Det er viktig å erkjenne at vi ikke lever i et norsk vakuum. Hendelser på den andre siden av kloden kan få stor innvirkning også på norske forhold. Nettopp derfor ser vi det som særdeles viktig å bygge nettverk med kvinneorganisasjoner i andre land slik at vi med felles innsats kan sikre en utvikling som gir kvinner rett til et verdig, selvstendig og likestilt liv. Myndighetene i de enkelte land vil ofte trå mer forsiktig dersom de lokale organisasjoner som kjemper for kvinners rettigheter har et internasjonalt nettverk i ryggen.

JURK mener det er viktig at kvinners rettsstilling blir satt på dagsorden, og vi vil gjennom vårt internasjonale arbeid være med å påvirke og motivere til arbeid for kvinners likestilling også utenfor Norges grenser.

JURK etablerte i desember 2003 en egen gruppe som skal ha ansvaret for det internasjonale arbeidet i JURK.

9.2 MÅLSETTING

- Å gi JURK og medarbeiderne en mulighet til å tilføre en internasjonal dimensjon til vårt arbeid med kvinners rettigheter
- Å fremme internasjonal solidaritet gjennom forståelse av andre kulturer og positive internasjonale relasjoner
- Bidra i det internasjonale arbeidet for å styrke kvinners rettigheter globalt

Vi ønsker å ha en menneskerettslig vinkling på vårt internasjonale arbeid, og bygger vårt internasjonale engasjement på CEDAW-konvensjonens plattform, samt Beijing Deklarasjon and Plan for Action fra 1995.

9.2.1 Ulønnet arbeid i JURKs Internasjonale gruppe

2004	Reell arbeidstid	Lønnet arbeidstid	Ulønnet arbeid	Ulønnet arbeid i prosent
2004	503 timer	273 timer	230,5 timer	45,83 %

Arbeidet med internasjonale prosjekter utføres av medarbeidere som har avsluttet sitt arbeid som saksbehandlere i JURK. Arbeidet utføres således i en forlengelse av nedtrapperperioden. Medarbeiderne lønnes fem timer i uken, men nedlegger som statistikken viser en stor andel gratisarbeid.

9.3 INTERNASJONALE SAMARBEIDSPROSJEKTER I 2004

9.3.1 Guatemala-prosjektet, samarbeid med ICCPG

JURK inngikk i 2003 en samarbeidsavtale med Institute of Compared Studies in Penal Sciences of Guatemala (ICCPG). ICCPG er en akademisk NGO som har spesialisert seg i strafferett. Instituttet koordinerer størstedelen av dets aktiviteter med universitetet i San Carlos og andre ikke-statlige organisasjoner som driver med juss og menneskerettigheter. ICCPG jobber med implementering av teori, undervisning og lobbyarbeid, og har også samarbeidsavtaler med forskjellige enheter i Guatemalas rettssystem.

Formål

Prosjektets formål er å sikre at kvinners rettigheter i forbindelse med straffesaker i Guatemala ivaretas. Målet å fremme forandringer i rettssystemet som skal sikre at prosessen fra arrestasjon, rettssak og soning skjer i tråd med menneskerettighetene. For å oppnå dette har prosjektet en tredelt strategi med følgende elementer: Forskning, undervisning og lobbyarbeid.

Forskning; det skal søkes å kartlegge kvinners soningsforhold og institusjonelle instrumenter i rettsapparatet som kan redusere risikoen for misbruk av arresterte kvinner.

Undervisning; de ulike aktører i rettsapparatet skal gis kunnskap om kvinners soningsforhold og verktøy for å forbedre situasjonen. Spesielt skal det arbeides for å forbedre offentlige forsvareres tekniske forsvar av kvinner i straffeprosessen, og å få informasjon om kvinners forhold inn i undervisningsopplegget for de ulike enheter i rettssystemet.

Lobby; det skal arbeides for at lovgivningen i Guatemala inkorporer mekanismer som sikrer kvinner soningsforhold og rettergang i tråd med menneskerettighetene.

Bakgrunn

Kvinner blir ofre for menneskerettighetsbrudd ofte i kraft av at de er kvinner. Det skjer fra det øyeblikk de pågripes, og gjennom prosessen fra rettssak til soning i fengslene. Kvinnenes sosioøkonomiske situasjon spiller en vesentlig rolle når de kommer i konflikt med loven. I fengslene blir det ikke tatt spesielt hensyn til kvinnes helse og morsrolle. Selve rettssystemet, dets respektive myndigheter og lover neglisjerer kvinnenes rettigheter.

Varetekt brukes i utstrakt grad og over lengre perioder. Mange kvinner opplever å sitte i måneder og år i varetekt for de minste forbrytelser. I rettsprosessen er man i stor grad avhengig av å ha betale seg frem i køen for å få en rask domsavsigelse, enten ved penger eller for eksempel seksuelle tjenester. I fengslene er man videre avhengig av å egne midler eller støtte fra familie og venner utenfor for å sikre seg det nødvendigste som sengetøy, klær og rent drikkevann. Dette betyr igjen at de fattigste og de med familien langt unna, ofte indianerkvinner, soner under svært vanskelige forhold.

Guatemalas rettssystem er diskriminerende og selektivt. Det opererer i tråd med maktstrukturene og opprettholder eksisterende ulikheter. I relasjon til kjønn styrker dette den aktuelle urettferdigheten som er med på å krenke kvinnenes menneskerettigheter.

Det finnes ingen studier i Guatemala som spesifikt tar for seg kvinners soningsforhold i et kjønnsperspektiv, noe som understreker behovet for å gjennomføre slik grunnforskning.

Målgruppe

Prosjektets målgruppe for lobbyarbeid og undervisning er følgende instanser:

- Center of Female Orientation, COF
- Center of preventive prison, Santa Teresa
- Offentlige advokater
- Rettsbetjenter i kvinnelige fengsler
- Politiet
- Dommere og aktorat
- Frivillige organisasjoner
- Kvinneavdelingen i menneskerettighetsinstituttet
- Kvinneavdelingen i Sosialdepartementet

Prosjektet tar sikte på å bedre rettsprosessen og soningsforhold for Guatemalas kvinnelige innsatte i varetekts- og soningsfengsel.

Finansiering

Prosjektet finansieres av NORAD via FOKUS. Prosjektet var i utgangspunktet ment å gå over to år. I oktober 2004 reiste to prosjektledere fra fengselsgruppen til Guatemala for å evaluere prosjektet. Det ble besluttet at prosjektet skulle søkes videreført i 2005. Søknad er innvilget for videreføring av prosjektsamarbeidet i 2005.

9.3.2 Bridges-prosjektet

Bridges-prosjektet har som hovedmålsetting å knytte et tettere samarbeid mellom de baltiske landene, Sverige, Nord-Russland og Norge. JURK representerer Norge. Nettverkets øvrige medlemmer er Women`s Issues Information Centre fra Litauen, BalticFem fra Sverige og League of Women Voters fra St. Petersburg. Nettverket ble etablert på bakgrunn av dialog i ulike NGOfora under den nordisk-baltiske kampanjen mot trafficking i 2002.

Organisasjonene i Bridges-prosjektet mener det er viktig at kvinners rettstilling blir satt på dagsorden, og vil gjennom et internasjonalt samarbeid være med på å påvirke og motivere til arbeid for kvinners likestilling. Nettverket vil ved felles innsats søke å sikre en utvikling som gir kvinner rett til et verdig, selvstendig og likestilt liv. Bridges har som formål å utvikle et langsiktig samarbeid mellom de deltakende NGOene. Nettverket mener det vil være svært nyttig å lære om hverandres erfaringer på tvers av landgrenser, herunder dele kunnskap om metoder og teorier i forhold til kvinners likestilling.

Hovedansvarlig for implementeringen av Bridges er Women`s Issues Information Centre i Vilnius, Litauen. Det er holdt tre Bridges-samlinger for organisasjonene i nettverket i 2004. Bridges-prosjektet er finansiert av Nordisk Ministerråd.

9.3.3 Etablering av juridisk rådgivning for kvinner i Litauen, Litauenprosjektet

Prosjektet har sitt utspring i Bridges-prosjektet, og er et samarbeid mellom JURK og WIIC i Litauen. Prosjektets hovedformål er å hjelpe til kvinner som er, står i fare for å bli eller har vært utsatt for vold eller menneskehandel. Strategien er å angripe problemstillinger knyttet til disse temaene ved opplysnings- og rettshjelp. Videre søker prosjektet å lette adgangen til likhet og rettferdighet for kvinner i Litauen, gjennom å tilby rettshjelp, rådgivning og bistå i rettstvister.

JURK har 30 års erfaring med studentdrevet rettshjelp for kvinner i Norge. I tillegg har JURK lang erfaring med rettsopplysende virksomhet gjennom foredrag, brosjyrer og kampanjer.

Retts hjelpskontoret i Vilnius er bygget opp og drives på tilsvarende måte som JURK. Women's Issues Information Center (WIIC) leder prosjektet i Litauen, og har knyttet til seg studenter fra det juridiske fakultet i Vilnius som jobber på ulønnet basis.

Målgruppen er kvinner i Litauen, og retts hjelpskontoret er plassert i Vilnius.

Prosjektet startet i 2004 og ble finansiert av Utenriksdepartementet.

Retts hjelpstiltaket

Tiltaket har vært drevet av fem jusstudenter og prosjektleder Jurate Seduikiene. Studentene har arbeidet åtte timer hver per uke. Det har vært holdt saksmottak to dager i uken, i tillegg til at det er besvart spørsmål per e-post.

164 kvinner har mottatt juridisk rådgivning i perioden 10. april-16. desember 2004. 101 kvinner har henvendt seg til tiltaket ved personlig fremmøte eller over telefon. 63 spørsmål har blitt besvart over internett.

WIIC har opprettet en internettportal, hvor kvinner har anledning til å stille juridiske spørsmål til studentene. Studentene erfarer at mange litauiske kvinner som har flyttet utenlands benytter seg av denne tjenesten.

Henvendelsene har omfattet familierett, arverett, arbeidsrett, mishandlede kvinners rettsstilling og krav på sosiale ytelser.

Opplysnings- og rettspolitisk arbeid

En stor del av WIICs arbeid består i å lage brosjyrer og gjøre disse tilgjengelige for kvinner. Det er utarbeidet brosjyrer om kvinners rettigheter, men disse er ikke utformet i forbindelse med retts hjelpstiltaket. Studentene har gitt disse brosjyrene til kvinner som har besøkt retts hjelpskontoret. De har ikke hatt anledning til å lage eget informasjonsmateriell.

Studentene har deltatt på to seminarer ved Vilnius kritesenter (shelter). De har dessuten deltatt på to seminarer om likestilling, hvorav det ene ble holdt i Tallin i Estland. Studentene har to ganger fått opplæring av en psykolog.

Etter det JURK har fått opplyst, er det vanskelig å få leserinnlegg og lignende på trykk i litauiske aviser. Studentene har derfor ikke skrevet noen artikler eller innlegg i løpet av prosjektperioden.

Markedsføring av retts hjelpstiltaket

WIIC har hatt fast avtale med en avis som har trykket annonse to ganger i måneden. De har også hatt seks annonser i Vilnius' største avis og annonser over radio.

WIIC har i tillegg sendt informasjon om retts hjelpstilbudet til alle kommuner i Litauen, samt politiet. Det er sendt informasjon om tilbudet til mange kritesentre og "shelters" både i og utenfor Vilnius. På denne måten har de forsøkt å komme i kontakt med kvinner fra den litauiske landsbygda, hvor levestandarden og kvinners stilling generelt er dårligere enn i byene. 30 prosent av kvinnene som oppsøkte tiltaket opplyste at de fikk informasjon om tiltaket gjennom kritesentre eller shelters.

Studentene erfarer at det er en økning i klienter etter hvert markedsføringstiltak. I tillegg opplyser mange av klientene at de har fått informasjon om tiltaket fra andre kvinner.

Har prosjektet nådd ut til kvinner som er, står i fare for å bli eller har vært utsatt for vold, mishandling og trafficking?

Retts hjelpstiltaket har hatt 15 volds- og mishandlingsaker i perioden 10. april-16. desember 2004. Studentene ved retts hjelpstiltaket føler selv at de har vært til stor nytte. Mange kvinner som har vært utsatt for vold vet ikke hvor de skal henvende seg for å få hjelp. Når kvinnene tar kontakt med retts hjelpstiltaket får de konkret retts hjelp og de blir henvist til rette instanser.

WIIC og studentene mener at de ved å gi juridisk rådgivning til disse kvinnene har bidratt til å øke deres kunnskap om hvilke rettigheter de har. Å ha kunnskap om sine rettigheter gir økt selvtillit og stolthet. Studentene erfarer at svært mange kvinner er redde for å konfrontere menn, i frykt for å miste alt. Ved å få kunnskap om hva slags rettigheter de egentlig har, har klientene blitt motivert til å kreve sin rett overfor eksempelvis ektefellen. Konsultasjonene har motivert kvinner til å anmelde vold.

En annen positiv effekt er at tiltaket har satt temaet omkring vold mot kvinner på dagsorden ved at de har motivert medstudenter ved fakultetet til å se problemet, og å ønske å hjelpe kvinner som er utsatt for vold. WIIC fremhever at disse studentene er morgendagens advokater. De har sett hvilke rettslige problemer som voldsutsatte kvinner møter i det litauiske retts systemet, og fått innspill til hvordan de kan være med på å endre systemet til det bedre.

Retts hjelpstiltaket har ikke mottatt henvendelser som direkte angår trafficking. Ingen av kvinnene som har oppsøkt tiltaket har oppgitt at de har vært utsatt for denne form for overgrep, men noen har kommet fra en organisasjon som arbeider for ofre for trafficking. Det er derfor mulig at flere av klientene har vært utsatt for trafficking, men ikke opplyser om det på konsultasjonene.

Studentene føler at tiltaket er egnet til å forebygge trafficking ved at kvinner får informasjon om sine rettigheter blant annet i arbeidslivet, hva de har krav på av sosiale ytelser og i forbindelse med skilsmisse. Dette vil sette kvinner i en bedre livssituasjon og gjøre kvinner i stand til å sørge for sitt eget livsopphold.

Samarbeidet mellom JURK og retts hjelpstiltaket/WIIC

Samarbeidet mellom JURK og retts hjelpstiltaket/WIIC har bestått av utveksling av arbeidsmetoder og erfaringer, samt utveksling av informasjon om kvinners situasjon i Norge og Litauen.

Det har vært arrangert prosjektbesøk i Oslo to ganger i løpet av prosjektperioden, siden det i løpet av perioden har vært to kull studenter som har arbeidet som saksbehandlere ved tiltaket. Det første besøket ble finansiert av Bridges, mens det andre ble finansiert gjennom midlene prosjektet fikk innvilget. Under begge prosjektbesøkene holdt medarbeidere fra JURK foredrag om JURKs drift, arbeidsmetoder og erfaringer. I tillegg har vi hatt diskusjoner og ”work-shops” om retts hjelpstiltaket og samarbeid mellom organisasjonene.

De litauiske studentene fikk en innføring i kvinners situasjon i Norge gjennom besøk på Likestillingssenteret, Krisesentersekretariatet og ProSentret. De har også deltatt på en debatt om trafficking som ble holdt i regi av Amnesty International Juridisk studentgruppe og JURK.

Samarbeidet har bidratt til å øke JURKs kunnskap om kvinners situasjon utenfor norske landegrensener. Denne kunnskapen har vi i første rekke fått gjennom det konkrete samarbeidet

med WIIC i forbindelse med opprettelsen av tiltaket, men også gjennom å besøke organisasjoner, krisesentre og Litauens Likestillingsombud i forbindelse med prosjektbesøk.

Gjennom arbeid med prosjektet, har JURK fått unik erfaring i å starte rettshjelpstiltak. Denne erfaringen vil danne grunnlag for utvikling av andre fremtidige rettshjelpsprosjekter. Vi har hatt god erfaring med dette prosjektet, og er motivert for å fortsette arbeidet. Vi har sett at dette er en prosjekttipe som lar seg gjennomføre, og gir konkrete resultater gjennom rådgivning og generelt for kvinners rettsstilling.

Fremtidig drift av rettshjelpstiltaket

Prosjektet vil bli videreført i nåværende form av WIIC. Det er ikke søkt om norske midler for drift i 2005. WIIC tror at prosjektet kan klare å bære seg selv dette året, da de tror kostnadene kan holdes på et lavt nivå. Siden store markedsføringstiltak ble satt i verk i finansieringsperioden (2004), og siden studentene arbeider gratis, vil kostnadene for 2005 i hovedsak bestå av husleie, telefon og kontorrekvisita. WIIC har mottatt støtte til et nytt prosjekt for 2005, og tror midlene de har mottatt i forbindelse med dette prosjektet vil kunne finansiere utgiftene til rettshjelpstiltaket.

Rettshjelpstiltaket inngår som en del av WIICs virksomhet for å bekjempe vold og undertrykking og fremme likestilling for kvinner i Litauen, og vil være en viktig del av WIICs videre langsiktige arbeid på dette området. I løpet av prosjektperioden har WIIC erfart at rekruttering av studenter, kontinuitet og kompetanseoverføring mellom studentene har vært vellykket.

JURK og WIIC vil på bakgrunn av de erfaringene vi har fått i Vilnius samarbeide om å opprette lignende rettshjelpstiltak i Estland og Latvia. WIICs kompetanse på Baltikum vil komme spesielt godt med.

Under evalueringsbesøk i Vilnius desember 2004, ble det også avholdt et prosjekteringsmøte med henblikk på videre drift og muligheter for å utvide samarbeidet til Estland og Latvia. Ideen er å starte tilsvarende rettshjelpstiltak i hele Baltikum. Tilstede på møtet var to representanter fra Women Round Table, Estland, og to representanter for Martha's Centre, Latvia. JURK vil søke om finansiering fra organisasjonen FOKUS' TV-aksjon 2005 til drift av tre rettshjelpstiltak i perioden 2006-2008.

WIIC ønsker dessuten på sikt å utvide rettshjelpstiltaket til Hvite-Russland og Kaliningrad.

Sammenfatning

Etter WIIC og JURKs oppfatning, er prosjektets målsettinger oppnådd. Mange kvinner har henvendt seg til rettshjelpstiltaket. Ved å fortsette prosjektet, tror vi at rettshjelpstiltaket i stor grad kan bidra til at kvinner får bedre stilling i Litauen. Både JURK og WIIC erfarer gjennom vårt arbeid at mange kvinner er interessert i hva slags rettigheter de har. Tiltak som dette er egnet til å over tid endre holdninger til likestilling mellom kjønnene.

Studentene som har praktisert ved tiltaket tar med seg verdifull erfaring om kvinners rettsstilling i sin fremtidige yrkeskarriere, og kan påvirke andre gjennom sitt videre arbeid.

Rettshjelpstiltaket har nådd ut til kvinner med lav inntekt. Dette er kvinner som ellers ikke ville ha fått juridisk bistand. Flere kvinner har også oppgitt at de har kontaktet tiltaket fordi rådgivningen blir gitt av kvinner.

Flere kvinner tok kontakt med rettshjelpstiltaket fordi de hadde hørt om det av andre kvinner som har mottatt hjelp. De som selv ikke har muligheten til å kontakte mottaket kan likevel få glede av prosjektet gjennom den informasjonen tidligere klienter videreformidler til andre kvinner.

Økonomi

JURK og WIIC fikk innvilget kr 200 000 til gjennomføring av prosjektet. Dette har finansiert WIICs lønns- og driftskostnader, og lønnskostnader og prosjektbesøk for både norske prosjektmedarbeidere og litauiske studenter fra JURKs side.

9.3.4 KWIECO, Tanzania

Høsten 2003 startet JURK et samarbeid med Kilimanjaro Women Information Exchange and Consultancy Organization (KWIECO) i Tanzania.

KWIECO ble etablert av en gruppe på ti kvinner i 1987, og har således 17 års erfaring som rettshjelpere. KWIECO er den eneste organisasjonen som tilbyr rettshjelp i Kilimanjaro-regionen. De har kompetent personal, motiverte medlemmer og rådgivere som er villige til å arbeide frivillig.

KWIECO har stor kompetanse innenfor juss, menneskerettigheter, kjønn, forskning og undervisning. Dette vil ikke bare sikre at de oppsatte målene nås, men vil også fremme samhandling og deling av erfaringer.

KWIECO er et afrikansk motstykke til JURK. Begge organisasjoner jobber innen for tre hovedfelt; juridisk rådgivning, undervisning og lobby arbeid. Videre er begge organisasjonene bygd opp rundt og avhengig av frivillig innsats for sin eksistens. Dette gir et godt utgangspunkt for partnerskap og utveksling av erfaringer som kan være utviklende for begge organisasjoner.

KWIECO-prosjektet skal lette adgangen til likhet og rettferdighet for fattige og marginaliserte mennesker i Kilimanjaro-området, gjennom å tilby rettshjelp, rådgivning og bistå i rettstvister.

Prosjektet skal fremme en menneskerettighetskultur i Kilimanjaro. Gjennom påvirkning av holdninger og praksis skal prosjektet oppmuntre til likestilling gjennom å tilby juridisk og menneskerettslig opplæring. Med tanke på å oppnå langsiktige resultater vil prosjektet rettes spesielt mot ungdom.

Prosjektet søker dessuten å ”lobbe” for å reformere undertrykkende og diskriminerende sedvanerett (customary law). For å oppnå slagkraft skal dette gjøres i samarbeid med andre nettverk.

Prosjektets hovedtema er eiendomsrett og rettigheter for HIV/Aidssyke. Strategien er å angripe problemstillinger knyttet til disse tema ved hjelp av undervisning, rettshjelp og lobbyvirksomhet.

JURK og KWIECO er innvilget tilskudd gjennom NORAD via FOKUS for 2005.

10 STUDIETUR

10.1 INNLEDNING

JURK har lang tradisjon for å dra på studietur. Dette er en fin måte å øke medarbeidernes internasjonale engasjement på. I 2002 var JURK på studietur til Thailand. Turen var i sin helhet finansiert av ekstramidler fra Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, FOKUS og enkelte advokatfirma. I oktober 2003 reiste JURK på studietur til Sri Lanka. Turen ble finansiert av FOKUS og Fritt Ord.

I juni 2004 reiste vi til Vilnius for å besøke rettshjelpstiltaket som er en del av JURKs Litauenprosjekt, og diverse organisasjoner som arbeider med problemstillinger av interesse for oss. Turen til Vilnius ble finansiert av støtte fra et advokatfirma og støtte fra UD.

10.2 STUDIETUR 2004 TIL VILNIUS, LITAUEN

Studieturen til Vilnius lærte deltakerne mye om et samfunn i stor endring. Etter at Sovjet trakk seg ut, ble Litauen i september 1991 anerkjent som en uavhengig stat. Siden den tid har mye skjedd. Ikke minst har Litauens inntog i EU hatt stor betydning for utviklingen i landet både når det gjelder etablering av rettslig regulering og økonomisk vekst. Litauen overleverte sin søknad om EU-medlemskap til EU 11. desember 1995 og ble EU-medlem 1. mai 2004.

JURK ser klart verdien av at medarbeiderne gjennom studieturen ble bevisstgjort hvilke forhold våre medsøstere i øst lever under, og hvilke utfordringer de står overfor. Det inspirerer til videre interesse for internasjonalt samarbeid. Vi knyttet dessuten kontakter med det juridiske miljøet i Litauen, og med kvinneorganisasjoner som arbeider for å bedre kvinners livssituasjon.

Som tidligere nevnt er etablering av rettshjelpstiltaket i Vilnius det første fellesprosjekt som er igangsatt i regi av Bridges. Intensjonen videre er å vurdere opprettelse av liknende tiltak i alle de Baltiske landene og i Russland.